

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY ZAGNAŃSK NA LATA 2011 - 2020

Dokument opracowano w ramach projektu „Od planowania do działania – nowoczesne metody zarządzania polityką społeczną” realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet VII Promocja integracji społecznej, Działanie 7.2 Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej, Poddziałanie 7.2.1 Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Spis treści

Wstęp	4
1. Cel i proces tworzenia strategii	5
1.1. Metody i narzędzia badawcze	6
1.2. Dobór próby i zespół ankierów	7
1.3. Analiza badań jakościowych: przeprowadzonych metodą zogniskowanych wywiadów grupowych (zwanych fokusami).	7
2. Charakterystyka gminy	9
2.1. Podstawowe informacje o gminie	9
2.1.1. Położenie, podział terytorialny, warunki naturalne	9
2.1.2. Demografia	10
2.1.3. Poziom rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej	13
2.1.4. Atrakcyjność gospodarcza.....	15
2.1.5. Aktywność kulturalna	16
2.1.6. Trendy społeczno-gospodarcze.	17
2.2. Zgodność z dokumentami strategicznymi planistycznymi	20
2.3. System pomocy społecznej w gminie	21
2.3.1. Instytucje zajmujące się pomocą społeczną	21
2.3.2. Grupy objęte pomocą społeczną oraz formy świadczeń	22
2.3.3. Współpraca władz samorządowych z organizacjami pozarządowymi	24
2.4. Źródła podstawowych problemów społecznych i ich identyfikacja	25
2.4.1. Analiza obszarów polityki społecznej	25
a) Opinie mieszkańców	25
b) Kwestia mieszkaniowa	28
c) System opieki zdrowotnej	29
d) Wychowanie i opieka nad dzieckiem	30

e) System opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi	32
f) Rynek pracy i zatrudnienie	33
g) Bezpieczeństwo publiczne i patologie społeczne	36
2.4.2. Katalog problemów społecznych w gminie zidentyfikowany i wybrany podczas warsztatów	38
2.4.3. Analiza SWOT	41
3. Kierunki rozwoju społecznego gminy	52
3.1. Wizja rozwoju	52
3.2. Cele rozwoju oraz zadania realizacyjne	53
4. Zarządzanie realizacją strategii	65
4.1. Podmioty zarządzające realizacją strategii	65
4.2. Instrumenty realizacji strategii	66
4.3. Monitoring i ocena wdrażania strategii	67
4.4. Aktualizacja strategii	68
Zakończenie	69

Wstęp

Metodą ograniczania państwa opiekuńczego jest decentralizacja, czyli proces za pomocą, którego świadczenia i usługi socjalne są przenoszone z rządu centralnego do mniejszych, lokalnych jednostek czy władz i agencji, o których sądzi się, że są bliżej obywateli i użytkowników. Decentralizacji przypisuje się kilka zalet m.in. sprawniejsze rządzenie przez przybliżenie władzy społecznościom lokalnym. Ten główny kierunek przemian, wprowadzany pod hasłami potrzeby samorządności, odbiurokratyzowania, deregulacji, budowy społeczeństwa obywatelskiego itp., oznacza stopniowe zdejmowanie z państwa troski o sprawy społeczne. Lokalna polityka społeczna odnosi się do szczebla gminnego, w którym występuje bezpośrednie, naturalne połączenie istniejących potrzeb i środków. Zaletami takiej polityki są m.in. szybkość reakcji podmiotów na ujawniające się problemy społeczne, trafne rozpoznanie sytuacji pojedynczych środowisk, lepsze możliwości wykorzystania lokalnego potencjału społecznego, uwzględnianie lokalnej specyfiki przy formułowaniu diagnozy społecznej, kontrola społeczna sprzyjająca racjonalnej gospodarce środkami materialnymi i zasobami ludzkimi. Dlatego jednym z podstawowych narzędzi realizacji lokalnej polityki społecznej jest przygotowanie strategii rozwiązywania problemów społecznych.

Strategia, termin używany od dawna w naukach o wojsku, wszedł do języka pomocy społecznej jako narzędzie rozwiązywania problemów społecznych.

„Strategia to zaplanowany i często realizowany w praktyce sposób osiągnięcia jakiegoś wyznaczonego celu” ale również „teoria, a także metody i techniki rozwiązywania określonych problemów badawczych”¹.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w zasadach określających budowę strategii podaje: „Nie każdy plan jest strategią. Strategia powinna określać cel, jakim jest rozwiązywanie określonych problemów społecznych (czyli np. poprawa sytuacji ludzi starych, niepełnosprawnych lub zmiana na lepsze wybranych obszarów życia społecznego /.../ oraz sposób, w jaki można go osiągnąć...”²

Podjęcie przez samorząd gminny wyzwania, jakim było zadanie wypracowania strategii rozwiązywania problemów społecznych, podyktowane zostało głównie dwoma względami. Obowiązek posiadania takiego dokumentu nakłada art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej³, w myśl którego do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym z zakresu pomocy społecznej należy opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka.

Zaangażowanie i wysiłek wielu osób byłyby jednak daremne, gdyby nie przekonanie (może nie wypowiedziane wprost, ale na pewno w jakiś sposób obecne wśród współtwórców strategii), że w gminie możliwa jest lepsza polityka społeczna, czyli taki zespół długofalowych działań przyjęty i realizowany przez władzę publiczną i organizacje społeczne, który efektywniej niż dotychczas służyłby zaspokajaniu potrzeb i rozwiązywaniu problemów społecznych. Z tego względu zasadne było stworzenie strategii uwzględniającej kwestie bieżące oraz cele rozwojowe gminy, w szczególności aktywizację i integrację mieszkańców.

¹ Olechnicki K., Załęski P.(red) *Słownik socjologiczny*, Toruń 1997, s.205

² *Informacje o strategii*, MPiPS, Warszawa, 2006, www.mpips.gov.pl

³ Tekst jedn. Dz. U. z 2008 r. Nr 115, poz. 728.

Można powiedzieć, że niniejsza strategia nie powstałaby nigdy bez wiary w możliwość dokonania pożądaných zmian w naszym otoczeniu, w tym przede wszystkim w myśleniu i postawach ludzi. Ale zarazem trzeba pamiętać, że dokument strategiczny stanowi bardzo istotny, ale nie jedyny i nie ostatni krok na drodze do zmiany społecznej.

1. Cel i proces tworzenia strategii

Przyjęta metodyka opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Zagnańsk na lata 2011 -2020 oparta została na społeczno-eksperymentalnym modelu budowy planów strategicznych, odzwierciedlającym wytyczne i oczekiwania krajowych oraz unijnych instytucji wspomagających rozwój lokalny.

Należy podkreślić, że planowanie strategiczne w gminie jest procesem ciągłym (nie kończy się wraz z uchwaleniem strategii), w którym samorząd świadomie przewiduje i kontroluje swój rozwój nie czekając biernie na przyszłe zdarzenia. Jest to umiejętność reagowania na zmiany otoczenia, a nawet ich wyprzedzanie. W procesie planowania strategicznego, gminę należy postrzegać z jednej strony jako zamkniętą całość, z drugiej zaś jako część systemu globalnego. Otoczenie terytorialne i makroekonomiczne ma bowiem stały wpływ na funkcjonowanie i rozwój gminy. Strategia zaś winna być dokumentem minimalizującym niepewność w funkcjonowaniu lokalnej wspólnoty samorządowej, zapewniającym, obok realizacji celów doraźnych, długofalowego rozwoju społecznego gminy.

Opracowanie i przyjęcie Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Zagnańsk na lata 2011 - 2020 stanowiło relatywnie długi i skomplikowany proces, w który zaangażowane zostały osoby reprezentujące różne grupy wiekowe, posiadające odmienną często wiedzę, doświadczenia, predyspozycje, umiejętności, wykonujące różne zawody. W procesie tym nie zabrakło przedstawicieli sołectw, organizacji pozarządowych i kościelnych, grup nieformalnych, rady gminy, jednostek organizacyjnych i innych instytucji mających wpływ na planowanie lub realizację polityki społecznej w gminie.

Konieczność współdziałania ze sobą różnych podmiotów ujawniła trudności w urzeczywistnianiu sieci współpracy związane z brakiem skutecznych mechanizmów komunikacji, istniejącymi podziałami, małym zainteresowaniem sprawami społecznymi, a także nadmiarem zadań, problemami organizacyjnymi, nierównomiernym zaangażowaniem się pracowników Urzędu Gminy i Ośrodka Pomocy Społecznej, na które spadł główny ciężar odpowiedzialności i obowiązków przy opracowywaniu strategii.

Tworzenie dokumentu przebiegało etapowo, w oparciu o metodologię wspierania rozwoju społecznego gminy poprzez partycypację społeczną. Podstawą przyjętego podejścia były warsztaty prowadzone przez moderatora kierującego dyskusją grupową, uwzględniające idee, wiedzę i doświadczenia wniesione do dyskusji przez członków grupy. Głównymi zasadami tej metody są: dokumentowanie wyników dyskusji na piśmie, praca grupowa zmierzająca do osiągnięcia konsensusu.

I. Pierwszym etapem procesu planowania strategicznego było:

- zbieranie oraz analiza danych niezbędnych do charakterystyki życia społecznego w gminie,
- opracowanie wzoru ankiety skierowanej do mieszkańców, dotyczącej potrzeb i problemów społecznych, zebranie i analiza ankiet,
- ustalenie miejsca i terminu warsztatów oraz dotarcie z zaproszeniem na warsztaty do instytucji, organizacji, reprezentantów różnych środowisk społecznych,
- przygotowanie oraz zapewnienie niezakłóconego przebiegu warsztatów,

- gromadzenie i opracowywanie materiałów z warsztatów,
- przygotowanie projektu Strategii.

- II. W drugiej połowie 2010 r. przeprowadzono badanie kwestionariuszowe mieszkańców gminy w wieku powyżej 18 lat. Zebrano łącznie 200 formularzy.
- III. Zebrano dane statystyczne dotyczące sytuacji gminy oraz wyniki ankiety społecznej. W formie zestawień, przygotowano diagnozę stanu bieżącego gminy, obrazującą demografię, uwarunkowania gospodarcze, zakres świadczonej pomocy społecznej, zjawisko bezrobocia, uzależnień, sytuację mieszkaniową, kwestie zdrowia i bezpieczeństwa obywateli, system edukacji. Materiał ten został następnie wykorzystany podczas warsztatów strategicznych.
- IV. W 2010 r. miały miejsce trzy warsztaty strategiczne prowadzone przez ekspertów reprezentujących Fundację Rozwoju Demokracji Lokalnej w Kielcach.

- **06.09.2010 r.**
- **29.09.2010 r.**
- **11.10.2010 r.**

W ostatnim etapie przygotowania Strategii, w którym sformułowano misję oraz cele strategiczne i zakres zadań realizacyjnych, brali udział:

- a) Elżbieta Korus - Kierownik GOPS Zagnańsk
- b) Agnieszka Dziwoń – Szkoła Podstawowa nr 1. Zagnańsk
- c) Marian Wrona – Sołtys Samsonów
- d) Jadwiga Dziedzic – ZSP nr 2 Zagnańsk
- e) Alicja Mortas – ZSPPiG Tumlin
- f) Grażyna Wawszczak – Sołtys Zagnańsk
- g) Marlena Wiśniewska – GOPS Zagnańsk
- h) Stefan Grudzień – Radny RG Zagnańsk

1.1. Metody i narzędzia badawcze

W badaniach przyjęto założenie metodologiczne, iż podjęte cele i problematykę empiryczną zrealizować będzie można metodą wywiadu kwestionariuszowego. Badania poprzedziła procedura operacjonalizacji problematyki badawczej, która polegała, zgodnie z wymogami metodologicznymi, na przełożeniu terminów teoretycznych, zawartych w problematyce badawczej, na pojęcia operacyjne. Na tej podstawie skonstruowany został kwestionariusz wywiadu i po kilkudziesięciu testach przyjęty został ostateczny kształt narzędzia używanego w niniejszych badaniach.

Kwestionariusz zawiera 40 podstawowych pytań - w tym są tzw. dane metryczkowe, Dało to w sumie 109 zmiennych analitycznych, bowiem w pytaniach podstawowych było 97 cząstkowych pytań zamkniętych. Niektóre pytania miały konstrukcję otwartą (było ich 5) lub półotwartą (tych było 7). Były też pytania (często znacznie rozbudowane), które miały charakter wyskalowany – ze skalą trzy – i czterostopniową. Zdecydowana większość pytań w kwestionariuszu miała charakter zamknięty.

Kwestionariusz wywiadu odnosił się głównie do wcześniej wyartykułowanych celów i problematyki badawczej, zaprezentowanych powyżej. Jest to zasadniczy zestaw pytań, w których zawarte są kwestie poddane analizie w opracowaniu oddanym zainteresowanym czytelnikom. Pytania były stawiane tak, aby uzyskane odpowiedzi były jak najbardziej jednoznaczne oraz aby, w pierwszej kolejności, były zrozumiałe dla respondentów. Jak zostało zaznaczone wcześniej, właściwe badania poprzedzone zostały badaniami pilotażowymi i testami narzędzia badawczego.

1.2. Dobór próby i zespół ankierów

Kwestia doboru próby często przesądza o wartości poznawczej i heurystycznej zebranego materiału empirycznego. W metodologii nauk społecznych poświęca się temu zagadnieniu wiele należnego miejsca, chociaż z drugiej strony w pracach empirycznych procedura doboru próby zdaje się być zagadnieniem, którym badacze nie zaprzatają sobie nadmiernie głowy. Należy na wstępie powiedzieć ogólnie, a przez to mało precyzyjnie, że każde badanie ma swą specyfikę i tak też należy podchodzić do kwestii doboru respondentów, dzięki którym uzyska się konkretny materiał empiryczny.

Przyjęto w niniejszych badaniach, że o interesujące dane i informacje należy zwrócić się do (warstwowo – proporcjonalnie) wybranych mieszkańców gminy, aby uzyskać dominujący, przeciętny stan świadomości i wiedzy mieszkańców w odniesieniu do założonej problematyki badawczej. Zakładana próba liczyła 200 respondentów z gminy i dokładnie taką liczbę wywiadów udało się uzyskać.

Próba została dobrana warstwowo, zgodnie z przyjętą i praktykowaną w statystyce i badaniach społecznych procedurą. Owa procedura polegała na doborze respondentów według określonych i proporcjonalnych warstw (próba warstwowa proporcjonalna) według kryterium płci, wykształcenia i przedziałów wieku (od 18 do 85 lat). W każdej warstwie znajdowało się więc tyle osób z wyżej wymienionymi cechami, ile ich było w próbie generalnej, znanej z roczników statystycznych. Należy podkreślić bardzo dobrą współpracę w tym względzie zespołu badawczego z Urzędem Gminy.

O odbyło się szkolenie dla ankierów. Szkolenie miało na celu ogólne zaznajomienie ankierów z sytuacją wywiadu kwestionariuszowego, techniczną stroną realizacji wywiadu, przedstawienie celu badań, problematyki badawczej i przede wszystkim został zaprezentowany sam kwestionariusz. Trzeba przyznać, że pojawiły się wówczas ważne spostrzeżenia i uwagi, które po wnikliwej analizie stały się cennym wspólnym doświadczeniem. W trakcie szkolenia ankierzy otrzymali narzędzia badawcze, potrzebne dokumenty, identyfikatory i materiały. Z relacji wynika, że w większości przypadków byli chętnie zapraszani i dobrze traktowani przez respondentów.

1.3. Analiza badań jakościowych: przeprowadzonych metodą zogniskowanych wywiadów grupowych (zwanych fokusami).

W badaniach przyjęto założenie metodologiczne, iż podjęte cele i problematykę empiryczną zrealizować będzie można najlepiej poprzez zastosowanie metody – zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI) – *Focus Group Interview*, zwanych potocznie fokusami.

Ta budząca coraz większe zainteresowanie metoda badań społecznych należy do grupy badań jakościowych. W Polsce głównie kojarzona z badaniami marketingowymi, obecnie coraz częściej towarzyszy (za przykładem światowych firm badawczych) wielu projektom (finansowanym z różnych funduszy), mającym na celu usprawnienie funkcjonowania życia publicznego (w różnych dziedzinach), aktywizację środowisk

lokalnych, oraz przeciwdziałanie patologiom społecznym i społecznemu wykluczeniu i marginalizacji.

Decyzja o wyborze tej właśnie metody była warunkowana względami pragmatycznymi – możliwością uzyskania jak najszerzej, jakościowej wiedzy na temat postawionego problemu badawczego, w oparciu o doświadczenia, stanowiska, opinie, poglądy mieszkańców gminy zaprezentowane w trakcie pogłębionego, moderowanego wywiadu. Wiedza uzyskana tą drogą była niezbędna do sformułowania pomysłów, wskazania metod i instrumentów pobudzających potrzebę dalszego doskonalenia form działań realizowanych w Strategii.

Sens zastosowania metody zogniskowanych wywiadów grupowych w przeprowadzonych badaniach sprowadzał się do kilku jej zasadniczych walorów:

1. koncentracja na jakościowym opisie rzeczywistości umożliwiała zdobycie wiedzy bardziej cennej z punktu widzenia prowadzonego badania, polegającej na wyodrębnieniu różnorodnych zjawisk społecznych, a nie tylko na prostym zestawieniu ich częstości występowania;
2. brak wymogu dużej próby badawczej (co z kolei określa badania ilościowe), stał się sprzyjającym dla przeprowadzenia badania (wywiadu) wśród pracowników, nie tak w końcu licznych w środowiskach lokalnych (szczególnie w mniejszych społecznościach);
3. dobór próby miał tutaj charakter celowy i podporządkowany został całkowicie problemowi badawczemu;
4. sprzyjający pogłębieniu badanego problemu okazał się również sposób prowadzenia wywiadu przez moderatora – według wcześniej przygotowanego scenariusza, ale z możliwością elastycznego jego doskonalenia, modyfikowania w trakcie rozwoju dyskusji przez dostosowanie formy i kolejności zadawania pytań do celów badania, co z kolei zaowocowało większą swobodą i szczerością wypowiedzi;
5. ponadto sama forma pytań, najczęściej zaczynających się od słów: „co?”, „jak?” i „dlaczego?”, nie miała charakteru rozstrzygającego lecz eksploracyjny, z możliwością dopytywania, wyjaśniania i uszczegóławiania.

Należy również wspomnieć o pewnych ograniczeniach prowadzenia badań metodą jakościową – FGI, wynikających z braku możliwości przełożenia wniosków osób biorących udział w badaniu, na wnioski o większym stopniu ogólności (tzn. brak ilościowej generalizacji), czy też wynikających z zawsze obecnego niebezpieczeństwa zbyt subiektywnej analizy i zbyt swobodnej interpretacji, a nawet nadinterpretacji wyników. Jednakże w przypadku realizowanego celu badania – gdzie chodziło głównie o zrozumienie rzeczywistości (a nie pomiar zjawisk), przy spełnieniu wszystkich wymaganych warunków niezbędnych do jego przeprowadzenia w sposób profesjonalny i rzetelny, nie miały one większego znaczenia i nie osłabiły jakości uzyskanych wyników.

W gminie przeprowadzono trzy sesje wywiadów grupowych z członkami lokalnych społeczności, zorientowanych według dominujących problemów społecznych.

2. Charakterystyka gminy

Punktem wyjścia planowania strategicznego jest zawsze diagnoza stanu obecnego. Niniejszy rozdział zawiera podstawowe informacje o gminie, obserwowanych zjawiskach i problemach społecznych, a także analizę głównych zasobów, które posłużą jako podstawa w działaniach na rzecz aktywizacji i integracji mieszkańców.

2.1. Podstawowe informacje o gminie

2.1.1. Położenie, podział terytorialny, warunki naturalne

Gmina Zagnańsk położona jest w północnej części Województwa Świętokrzyskiego na terenie Powiatu Kieleckiego. Posiada status gminy wiejskiej. Położona częściowo w obrębie Suchedniowsko-Oblęgorskiego Parku Krajobrazowego (największego kompleksu leśnego w Górach Świętokrzyskich) posiada kilka rezerwatów i liczne pomniki przyrody, w tym najbardziej rozpoznawalny dąb szypułkowy „Bartek”. Usytuowana w bliskiej odległości od Kielc stanowi naturalne zaplecze rekreacyjne stolicy województwa. Dodatkową atrakcją, która może wpłynąć na rozwój gminy jest kamieniołom „Zachełmie”. Paleontolodzy odkryli w nim odciski i kości najstarszych czworonożnych zwierząt lądowych (tetrapodów), co było wydarzeniem na skalę światową. Dodatkowym atutem gminy są zlokalizowane tu kąpieliska Borowa Góra i Umer, uznane za najbezpieczniejsze i najlepiej przygotowane w województwie. Gmina Zagnańsk posiada również niezwykle cenne ujęcia wody pitnej.

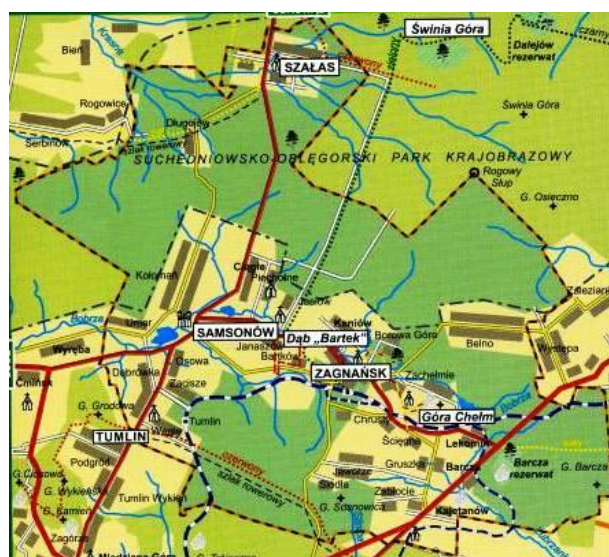
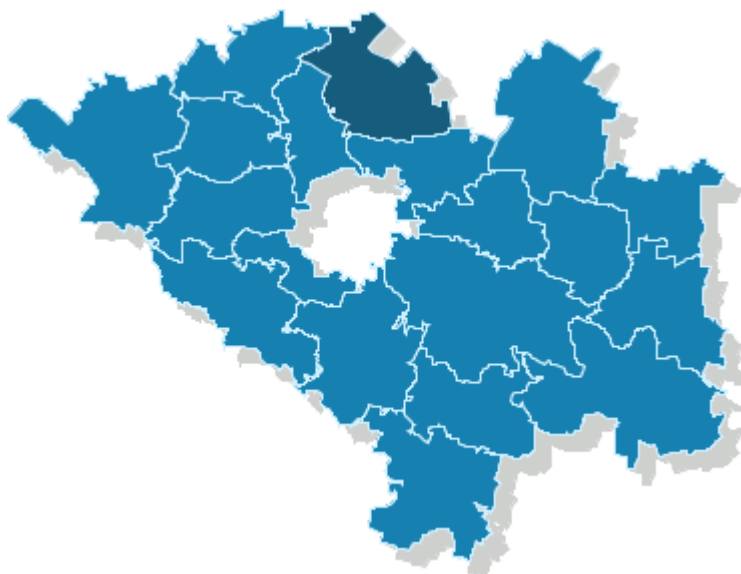
Woda ujmowana jest z utworów triasu dolnego, permu i dewonu. Zdolność eksploatacyjna ujęcia wynosi 21.600 m³/d.

Z uwagi na wysoką jakość wody pod względem fizykochemicznym oraz bakteriologicznym woda nie wymaga uzdatniania i dezynfekcji.

Od lat Zagnańsk słynie z przemysłu tartaczego, który zachował się jeszcze do dziś. Znana jest także apteka (budynek jej jest drewniany i zabytkowy). Przez miejscową ludność apteka ta nazywana jest „Marysieńką”. To doskonałe miejsce na odpoczynek w lesie - latem przy zbieraniu licznie rosnących w tych okolicach grzybów, jagód i jeżyn, a także zimą, poruszając się na nartach biegowych po leśnych drózkach.

Od północy sąsiaduje z gminami: Stąporków (powiat konecki), Bliżyn i Suchedniów (powiat skarżyski), od wschodu z gminą Łączna (powiat skarżyski), od południa z gminą Masłów (powiat kielecki), od południowego zachodu z gminą Miedziana Góra (powiat kielecki) i od zachodu z gminą Mniów (powiat kielecki).

Mapa 1. Gmina Zagnańsk – geografia powiatu kieleckiego i mapa gminy

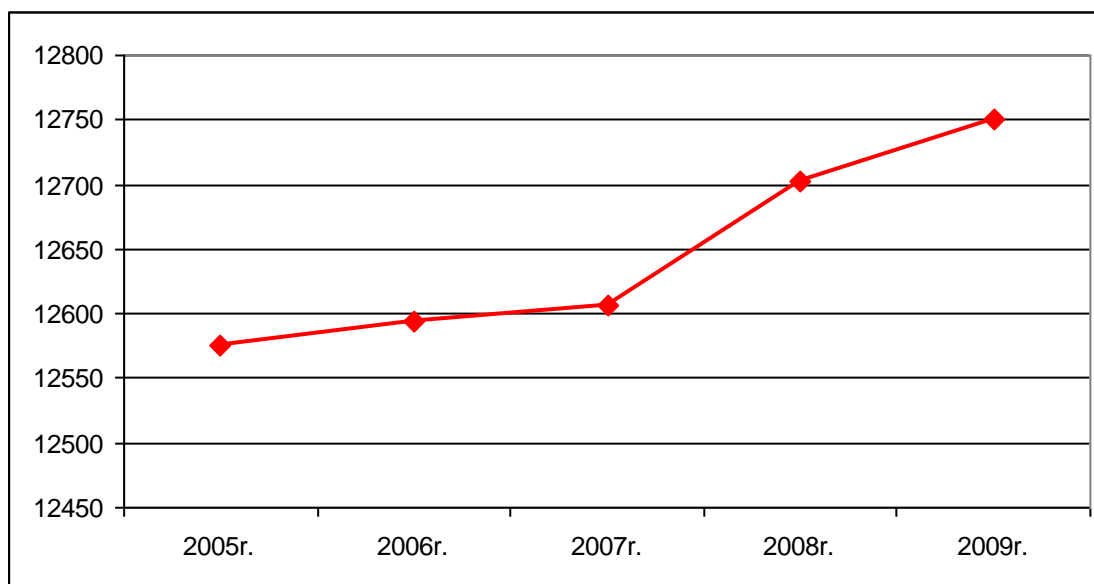
Źródło: Internet

2.1.2. Demografia

Gmina Zagnańsk liczyła ogółem 12 797 mieszkańców w 2009 r. (6291 mężczyzn i 6506 kobiet), tj. 6,3% ludności powiatu kieleckiego. Na obszarze 125 km², jaki zajmuje, daje to umiarkowaną gęstość zaludnienia na poziomie 102 osób/ km². Większość zjawisk demograficznych zachodzących w populacji zamieszkującej obszar gminy ma pozytywną wymowę. Na przestrzeni lat 2002 – 2009 liczebność mieszkańców zwiększyła się o 1,1%. Coraz więcej osób podejmuje decyzję o osiedleniu się na terenie gminy, niż postanawia ją opuścić. Saldo migracji wzrosło we wskazanym okresie z 1,4% do 2,7%. Znacznie zwiększył się przyrost naturalny (z minus 3,0% do plus 0,5%). Wskaźnik obciążenia demograficznego kształtuje się w gminie na umiarkowanym poziomie tj. na 100 osób w wieku produkcyjnym przypada 55 osób w wieku nieprodukcyjnym.

Liczbę ludności gminy na przestrzeni lat 2005 -2009 przedstawiono za pomocą wykresu linowego poniżej.

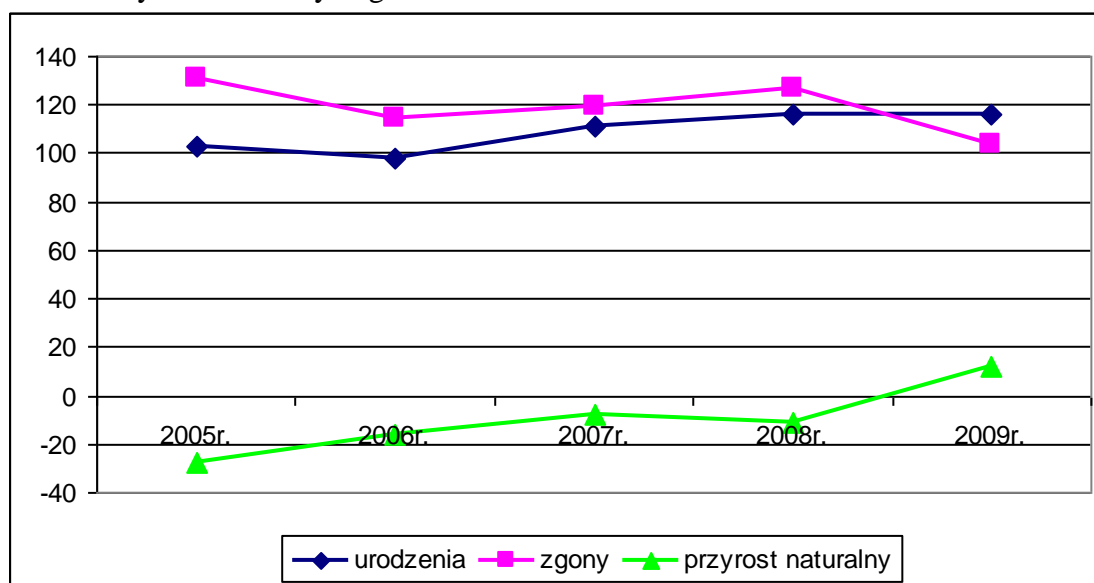
Wykres 1. Liczba ludności gminy Zagnańsk w latach 2005 – 2009

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS (Bank Danych Regionalnych)

Zmiany liczby ludności wynikają z ruchu naturalnego (urodzenia żywe, zgony) oraz z migracji ludności. Przyrost naturalny stanowi różnicę między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów w danym przedziale czasu. Kształtowanie się wskaźnika przyrostu naturalnego w gminie Zagnańsk w latach 2005 -2009 prezentuje wykres 2. We wskazanym okresie, występuje dodatni przyrost naturalny, szczególnie od 2008 roku stopniowo zwiększa się liczba urodzeń, co jest korzystnym zjawiskiem.

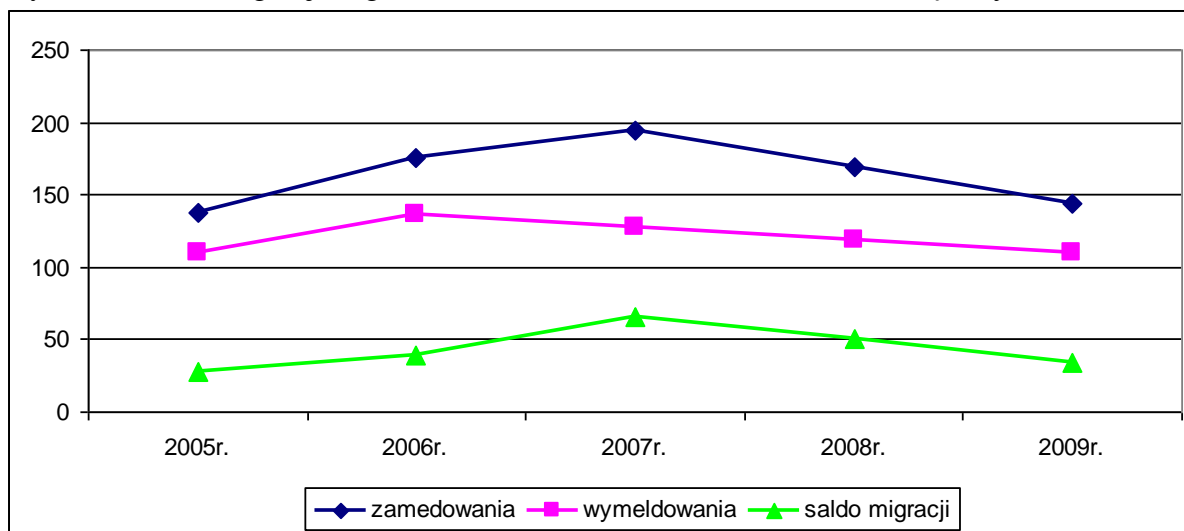
Wykres 2. Przyrost naturalny w gminie w latach 2005 - 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Regionalnych)

Drugim czynnikiem kształtującym liczbę ludności na terenie gminy są migracje wewnętrzne, czyli zameldowania na pobyt stały i wymeldowania osób na stałe. Wskaźnik saldo migracji wewnętrznej stanowi różnicę między zameldowaniem i wymeldowaniem migracyjnym. Dla gminy Zagnańsk w przedziale czasu lat 2005 – 2009 utrzymuje się na zbliżonym poziomie, w tym rosnącym poziomie do 2007 roku. Mniejszy wpływ mają emigracje zagraniczne, odnotowano np. tylko 2 osoby w 2009 roku.

Wykres 3. Saldo migracji w gminie w latach 2005 - 2009 w ruchu wewnętrznym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Regionalnych)

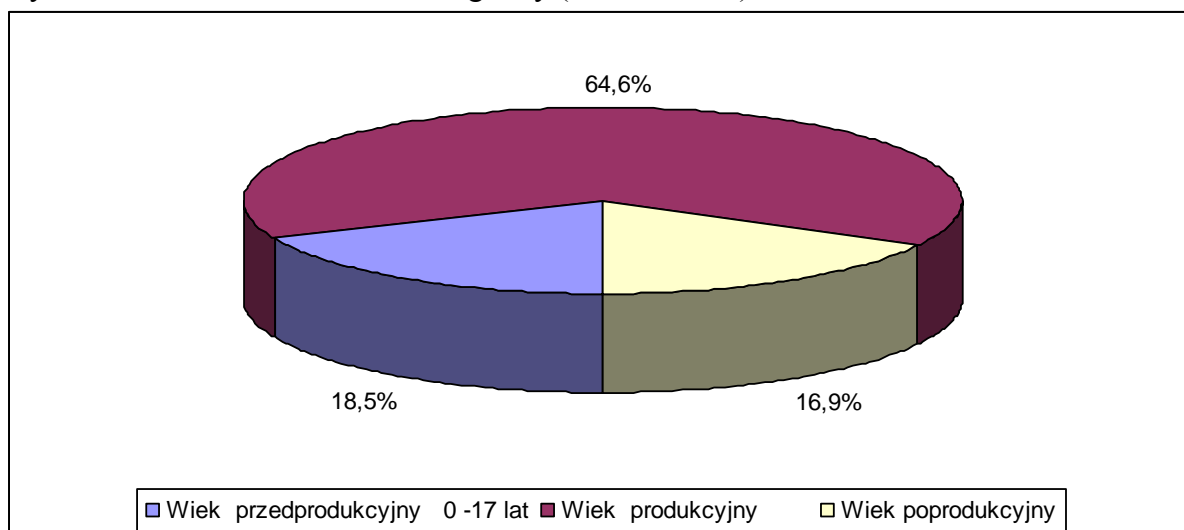
Strukturę wiekową mieszkańców gminy przedstawia tabela 1. Dane przedstawiono również na wykresie kołowym (Wykres 4). Jak wynika z przedstawionych wyliczeń, większość 64,6% populacji jest w wieku produkcyjnym (mężczyźni w wieku 18-64 lata i kobiety w wieku 18-60 lat). Liczną grupę stanowią osoby w wieku przedprodukcyjnym – 18,5%. Sytuacja gminy jest zatem stosunkowo korzystna z punktu widzenia rozwoju gospodarczego oraz społecznego.

Tabela 1. Struktura ludności (stan na dzień 31.12.2009 r.)

Wyszczególnienie	Ogółem
Ludność	12 797
Wiek przedprodukcyjny 0 -17 lat	2 362
Wiek produkcyjny	8 267
Wiek poprodukcyjny	2 166
Edukacyjne grupy wieku	
3- 6 lat	364
7-12 lat	724
13-15 lat	481

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 4. Struktura wieku ludności gminy (31.12.2009 r.)

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS (Bank Danych Regionalnych)

Analizując trendy demograficzne trzeba zwrócić uwagę na kształtowanie się struktury wieku ekonomicznego na przestrzeni co najmniej kilku lat. Obserwowany obecnie i spodziewany w przyszłości, w województwie świętokrzyskim, w tym, w powiecie kieleckim, jest stały wzrost liczby osób w wieku emerytalnym (zjawisko „starzenia się społeczeństwa”). Wydaje się jednak, że to niekorzystne zjawisko w dużo mniejszym stopniu dotknie mieszkańców gminy Zagnańsk, ze względu na również obserwowaną nasilającą się migrację mieszkańców Kielc na blisko położone atrakcyjne tereny wiejskie gminy Zagnańsk.

2.1.3. Poziom rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej

Infrastruktura to wszelkiego rodzaju obiekty i urządzenia niezbędne do prawidłowego funkcjonowania społeczności, stanowiące materialną bazę rozwoju gospodarczego gminy. Infrastruktura techniczna to przede wszystkim urządzenia, sieci przesyłowe i związane z nimi obiekty świadczące podstawowe usługi dla osiedla, miasta, zakładu przemysłowego itp. w zakresie energetyki, dostarczania ciepła, wody, usuwania ścieków, transportu, etc. Natomiast infrastruktura społeczna to urządzenia i obiekty publiczne, które stanowią podstawę dla zaspokojenia socjalnych, oświatowych i kulturalnych potrzeb mieszkańców (np. szkoła, biblioteka, stadion). Infrastruktura ma zatem służebny charakter. Inną istotną cechą jest jej wysoka kapitałochłonność. Inwestycje infrastrukturalne pociągają za sobą znaczne koszty, ponadto są najczęściej kilkuletnie, przez co mogą blokować realizację inwestycji „miękkich” (w tzw. kapitał ludzki).

Poziom rozwoju infrastrukturalnego gminy stanowi jeden z ważniejszych czynników warunkujących jakość życia mieszkańców. W tym miejscu warto zasygnalizować, że ogólny poziom rozwoju infrastrukturalnego gminy jest zadowalający. Gmina jest najsilniej zgazetyfikowana w powiecie kieleckim, z gazociągu korzysta 39,9% ludności. Z sieci wodociągowej korzysta 90,8% mieszkańców, a z kanalizacyjnej 27,9%.

Silnym bodźcem do tworzenia miejsc pracy jest atrakcyjność gminy dla inwestorów i przedsiębiorców z zewnątrz. Elementy tej atrakcyjności to: odpowiednia infrastruktura

drogowa, wodno-kanalizacyjna, dostarczanie terenów uzbrojonych pod inwestycje, stosowanie ulg i zwolnień podatkowych w podatkach lokalnych, "opieka" władz lokalnych nad investorem, lokalny plan rozwoju przedsiębiorczości i działania według założeń, którego jak najwięcej obszaru gminy powinno być objęte planem zagospodarowania przestrzennego, lokalny program zachęt i ulg dla pracodawców oraz inwestorów, którzy chcą tworzyć nowe miejsca pracy, lokalny program rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości i inne.

Wykres 5. Ocena atrakcyjności gminy

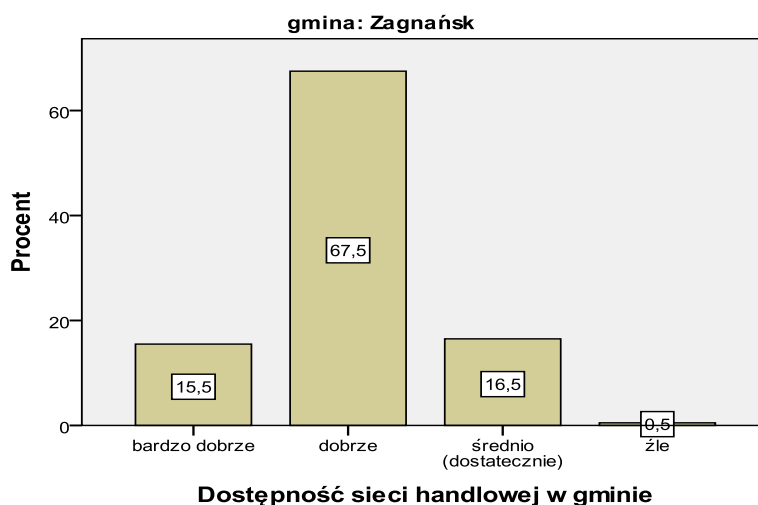

Źródło: Opracowanie FRDL

Z wypowiedzi respondentów wynika, że gmina powinna jeszcze udoskonalić pakiet usług, które spowodują wzrost atrakcyjności i konkurencyjności gminy dla inwestorów zewnętrznych – 49,2% badanych osób wypowiada się, że jest średnio/dostatecznie, a 4,6% twierdzi, że jest źle, pod tym względem. Mniejszy, ale znaczny odsetek badanych uznaje, że w gminie są korzystne warunki do przyciągania inwestorów i przedsiębiorców – 46,2%.

Innym wskaźnikiem rozwoju społeczno – gospodarczego w gminie może być dostępność sieci handlowej. Można ją oceniać z punktu widzenia dostępności towaru i surowców, ale także szans na powstawanie miejsc pracy, co w warunkach środowisk wiejskich jest najłatwiejsze i dość powszechne.

Wykres 6. Ocena dostępności sieci handlowej w gminie

Źródło: Opracowanie FRDL

Wysoki odsetek badanych osób – 83% ocenia pozytywnie dostępność sieci handlowej w gminie. Po przeciwnej stronie bieguna jest mniejszość - 17% respondentów, którzy są średnio/dostatecznie zadowoleni z usług handlowych w gminie oraz śladowy odsetek osób mających problem z dostępem do tego rodzaju usług w gminie - 0,5%.

2.1.4. Atrakcyjność gospodarcza

Gmina Zagnańsk ma raczej charakter podmiejski (dla Kielc) niż wiejski. Należy do Kieleckiego Obszaru Metropolitalnego, w skład którego wchodzi miasto Kielce i 11 ościennych gmin. Atrakcyjność dla inwestorów zwiększa fakt, że gmina posiada 100% obłożenia planami zagospodarowania przestrzennego. To ogromny plus z punktu widzenia prywatnych przedsiębiorców, którzy chcieliby zainwestować tu swoje pieniądze.

Autorzy Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowanie Przestrzennego Gminy Zagnańsk stwierdzają warunkowania obszaru gminy:

- o nasilonej urbanizacji, wielokierunkowych procesach gospodarczych i predyspozycjach do wielokierunkowej aktywizacji gospodarczej związanej z przebiegiem projektowanej trasy S-7;
- położony w korytarzu infrastruktury technicznej o znaczeniu krajowym, atrakcyjnym krajobrazie, sąsiedztwie obszarów o cennych walorach przyrodniczych i kulturowych;
- szczególnej wartości przyrodniczo-krajobrazowej, uznanej jako obszar o dużym potencjale turystycznym, wchodzący w skład funkcjonalnej strefy rozwoju turystycznego a okolice Zagnańska i Samsonowa za rejon zwiększonego ruchu turystycznego;
- o dużych walorach zabytkowych, proponowany w opracowaniach regionalnych do objęcia ochroną obszarową typu Parku Kulturowego Doliny Górnej Bobrzy; znajdujący się w niewielkiej odległości od krajowego węzła transportowego, jakim są Kielce i należy uwzględnić ważne ponad-lokalne elementy układu komunikacyjnego (przebieg projektowanej trasy ekspresowej S-7, modernizację drogi krajowej nr 15750 Ćminsk – Barcza i dróg wojewódzkich: nr 15478 Kielce – Zagnańsk, nr 15470

Samsonów – Miedziana Góra, nr 15644 Samsonów – Odrowąż – Nieklań, realizację bezkolizyjnych skrzyżowań linii kolejowej z podstawową siecią dróg) oraz infrastruktury technicznej; zaliczony w diagnozie bazy ekonomicznej województwa świętokrzyskiego do obszarów, na których rolnictwo znajduje się pod silnym wpływem procesów urbanizacyjnych, co wyraża się m.in. silnym rozdrobnieniem gospodarstw, wysokim udziałem ludności dwuzawodowej oraz drobnoskalową produkcją rolniczą. W strukturze funkcjonalnej obszarów wiejskich przeważają funkcje przemysłowo-usługowe z rolnictwem, leśnictwem i mieszkalnictwem. Występuje również funkcja rezydencjalna oraz turystyczno-rekreacyjna.

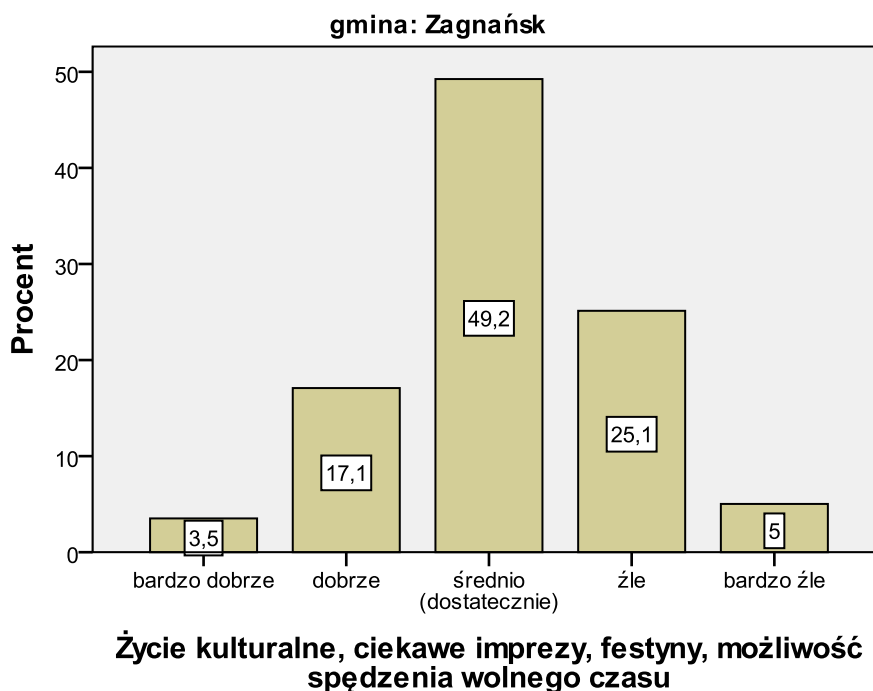
2.1.5. Aktywność kulturalna

Wiodącą rolę w aktywności kulturalnej i sportowej w gminie Zagnańsk pełni Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji. Jest administratorem hali sportowej przy ul. Turystycznej 59 b, w której to jednocześnie znajduje się siedziba Ośrodka. W obiekcie hali sportowej GOKSiR znajdują się, pełnowymiarowe boiska do piłki ręcznej, koszykówki, piłki siatkowej (istnieje możliwość rozgrywania 3 spotkań równocześnie poprzez podzielenia płyty boiska kotarami na 3 boiska) oraz tenisa ziemnego. Na płycie boiska można również rozgrywać spotkania w piłkę nożną halową – futsal, które to cieszą się największą popularnością w gminie.

Do korzystania z hali sportowej, jej urządzeń oraz sprzętu sportowego, a także innych usług proponowanych przez GOKSiR na tym obiekcie uprawnione są osoby, które podpisały stosowną umowę oraz przestrzegają ustalonych zasad w regulaminie. Bezpłatnie korzystają z niej kluby i związki sportowe z siedzibą na terenie Gminy Zagnańsk, prowadzone są tam także zajęcia lekcyjne dla uczniów Zespołu Szkoły Podstawowej Nr 2, Przedszkola i Gimnazjum, SKS Zespołu Szkół Leśnych w Zagnańsku. Hala wykorzystywana jest na uroczystości i zawody sportowe dla uczniów Zespołu Szkół, Przedszkola i Gimnazjum oraz przez zorganizowane grupy Strażaków zrzeszonych w jednostkach OSP na terenie gminy Zagnańsk

Wykres 7. Ocena życia kulturalnego w gminie

Źródło: Opracowanie FRDL

Mieszkańcy gminy średnio (dostatecznie) w największej liczbie oceniają możliwość ciekawego spędzenia wolnego czasu. Co piąta osoba uważa, że jest pod tym względem dobrze i bardzo dobrze. Co czwarta sygnalizuje, że w gminie pod tym względem jest wiele do zrobienia – odpowiedzi źle.

2.1.6. Trendy społeczno-gospodarcze

Ostatnie dwa dziesięciolecia to w historii Polski okres przemian społeczno - gospodarczych, które objęły różne sfery życia. Wraz z transformacją ustrojową i „otwarcie na Zachód”, do kraju wkroczył dobrobyt (ale nie dla wszystkich), nastawienie na sukces zawodowy i materialny.

W rezultacie zmian ustrojowych wystąpił bardzo wyraźny spadek dochodów gospodarstw domowych powiązanych z rolnictwem i szerzej – mieszkańców wsi. Niekorzystna sytuacja jest konsekwencją kilku nakładających się zjawisk. W latach transformacji zmniejszyła się opłacalność produkcji rolnej wskutek likwidacji dotacji budżetowych do żywności i usług rolniczych. Uwolnienie cen środków niezbędnych do produkcji rolnej: nasion, sadzonek, nawozów, maszyn i usług rolniczych wystąpiło w okresie konkurencji ze strony importerów żywności z innych krajów.

Nastąpiły zmiany na lokalnych wiejskich rynkach pracy zarówno na początku, jak i przez cały okres lat 90. wskutek restrukturyzacji i prywatyzacji państwowych zakładów przemysłowych zlokalizowanych w bliskim i dalszym sąsiedztwie obszarów wiejskich. Redukcji uległo zatrudnienie w pozarolniczych zakładach działających w gminie i w sąsiadujących z nią miastach ze względu na niską konkurencyjność produkowanych

w nich towarów w porównaniu do produktów zachodnich i wytwarzanych w dużych zakładach w mieście.

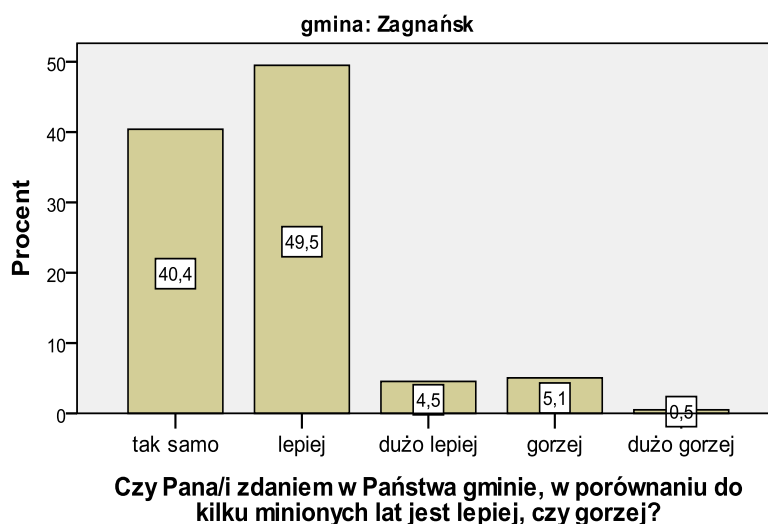
Na wsi, podobnie jak w innych rejonach kraju, w związku z wycofaniem się państwa z subsydiowania szeregu dóbr i usług, zasadniczym dla bieżących wydatków rodziny: opału i energii elektrycznej, leków i artykułów szkolnych, nastąpił wzrost kosztów utrzymania.

Globalne zmiany gospodarcze łączą się ze zmianą modelu rodziny. Współczesny rynek pracy wymaga uczestnictwa w nim obojga rodziców dla stabilizacji sytuacji materialnej rodziny, wymuszając aktywność zawodową kobiet. Model rodziny z „podwójnym obciążeniem kobiet”, w którym oboje rodziców ponosi odpowiedzialność za utrzymanie rodziny, ale nadal kobiety pozostają odpowiedzialne za sprawowanie obowiązków domowych, występuje obecnie najczęściej. Ponadto nasila się konflikt czasu i dyspozycyjności, zwłaszcza w warunkach posiadania rodziny i konieczności sprawowania opieki nad jej członkami. Powyższe zjawiska wpływają na zmiany trendów demograficznych w gminie.

Po okresie wzrostu urodzeń (trzecia fala powojennego wyżu demograficznego), widocznym problemem zwłaszcza w placówkach oświatowych zaczyna się stawać niż, który, o ile utrzyma się przez dłuższy czas, może doprowadzić w konsekwencji do zmniejszenia zasobów pracy, co będzie skutkowało zahamowaniem rozwoju gospodarczego gminy. Rok 2007 i 2008 był wprawdzie dość korzystny, ale w związku z ciągłym wzrostem liczby osób w wieku poprodukcyjnym, należy spodziewać się w przyszłości większych obciążeń dla społeczeństwa oraz instytucji opieki zdrowotnej i społecznej (załamanie się systemu ubezpieczeń społecznych opartego na zasadzie solidaryzmu społecznego, w którym obecnie pracujący zapewniają emeryturę ludziom w wieku poprodukcyjnym). Tym bardziej, że zmienia się model rodziny. Duża, wielopokoleniowa rodzina staje się przeżytkiem, a osoby starsze mają poczucie izolacji i opuszczenia przez rodzinę. Z drugiej strony, powiększa się stale rynek usług opiekuńczych, otwierają się nowe możliwości pracy, zwłaszcza w charakterze opiekunów i rehabilitantów osób starszych.

Transformacja ustrojowa spowodowała wiele zmian politycznych, ekonomicznych i społecznych, które to mają mniejszy lub większy wpływ na jakość życia społeczności lokalnych. Uczestnikom badań postawiono pytanie, na które odpowiedzi dostarczają wiedzy, czy te zmiany w Gminie Zagnańsk dają korzystny odzew społeczny i na ile mieszkańcy Gminy Zagnańsk potrafią się adaptować do tych zmian, tak aby osiągnąć zadawalający poziom życia.

Wykres 8. Czy w gminie jest teraz lepiej, czy gorzej?

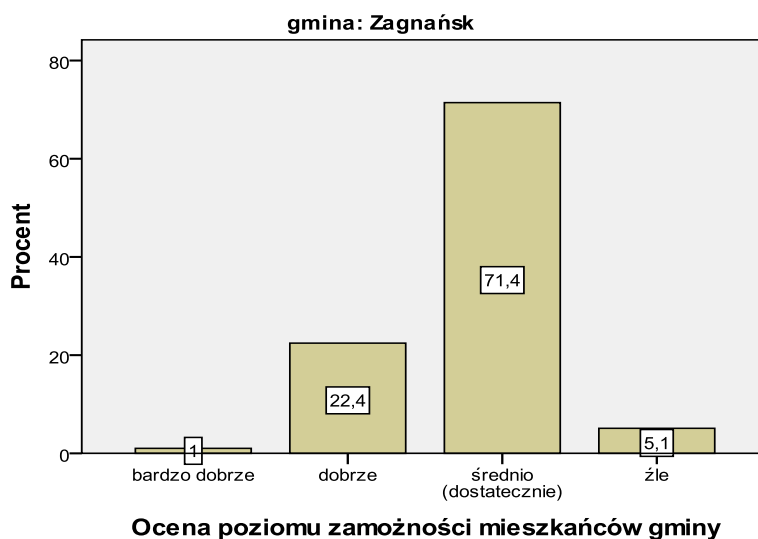

Źródło: Opracowanie FRDL

W świetle wyników badań 54% respondentów uważa, że w porównaniu do kilku minionych lat mieszkańcom gminy żyje się lepiej i dużo lepiej, tylko ponad 5% przyznaje, że jest gorzej. Żadnych zmian pod względem poziomu życia nie odczuwa ponad 40% badanych.

Uczestnictwo społeczne determinuje sytuacja dochodowa osób i rodzin. Poniżej prezentowane są wyniki badań dotyczące oceny stanu zamożności mieszkańców Gminy Zagnańsk.

Wykres 9. Ocena poziomu zamożności mieszkańców gminy

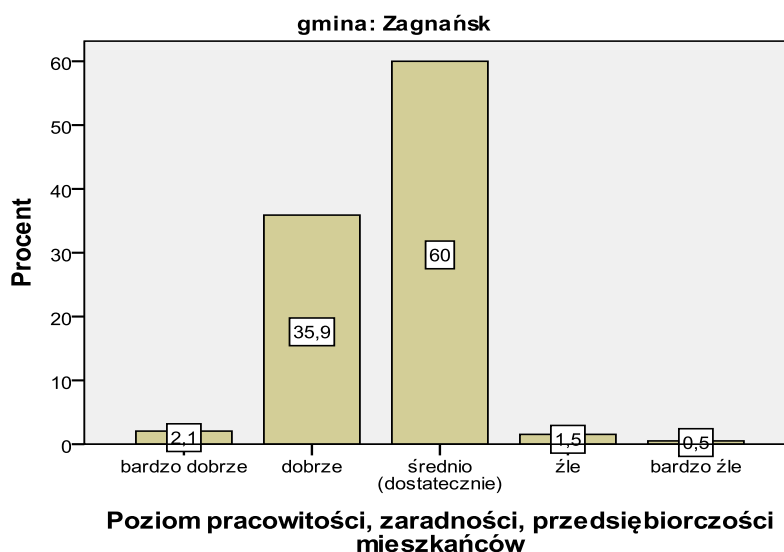

Źródło: Opracowanie FRDL

W bardzo dobrej sytuacji finansowej znajduje się 1% badanych osób. Ponad 22% ankietowanych osób ocenia swoją sytuację ekonomiczną jako dobrą. Najliczniej reprezentowana jest grupa osób, która ocenia swój stan zamożności na poziomie średnim / dostatecznym – ponad 71 % .

W wyniku badań dokonano konfrontacji dwóch wskaźników – oceny stanu zamożności i oceny poziomu pracowitości, zaradności i przedsiębiorczości mieszkańców Gminy Zagnańsk.

Wykres 10. Ocena poziomu pracowitości, zaradności i przedsiębiorczości

Źródło: Opracowanie FRDL

Wyniki badań z dwóch powyższych wykresów są względem siebie kompatybilne. Wysoki wskaźnik osób średniozamożnych przekłada się na wysoki wskaźnik osób, które postrzegają siebie jako średnio pracowite, zaradne i przedsiębiorcze – 60%. Osoby, które uważają, że są pracowite, zaradne i przedsiębiorcze stanowią 38%. Negatywnie swoją aktywność zawodową ocenia 2% badanych osób.

2.2. Zgodność z dokumentami strategicznymi i planistycznymi

Strategia jest zgodna z dokumentami:

- z nowym okresem programowania UE 2007-2013 w tym: RPO - Regionalnym Programie Operacyjnym Woj. Świętokrzyskiego i PO KL – Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki,
- na płaszczyźnie ogólnokrajowej i wojewódzkiej Strategia pozostaje w zgodności ze Strategią Polityki Społecznej na lata 2007-2013 przyjętą przez Radę Ministrów 13 września 2005 r.,

- Strategią Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego na lata 2007 – 2013,
- Strategią rozwoju edukacji na lata 2007 – 2013,
- Strategią Państwa dla Młodzieży na lata 2003 – 2012,
- Narodową Strategią Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013,
- Narodowym Programem Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2006-2015 zgodnie z projektem z końca stycznia 2006 r.,
- Ustawą o Przeciwdziałaniu Narkomanii z 29 lipca 2005r. (Dz.U. 2005 Nr 179, poz. 1485),
- Strategią Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego,
- Strategią Lizbońską,
- Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia 2007 – 2013.,
- Strategią rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa na lata 2007 – 2013 (z elementami prognozy do roku 2020), Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa, czerwiec 2005 r.
- Programem Operacyjnym Rozwoju Polski Wschodniej 2007 -2013, (Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 25 lipiec 2006,
- Planem Rozwoju Lokalnego Gminy Zagnańsk,
- Gminnym Programem Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych uchwalanym corocznie, uwzględniającym problemy alkoholizmu i innych uzależnień, w tym narkomanii.

2.3. System pomocy społecznej w gminie

System pomocy społecznej tworzą wszelkie instytucje samorządowe (nie tylko gminne) i rządowe oraz organizacje pozarządowe i kościelne, a także inne osoby prawne zaangażowane w działania mające na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać samodzielnie. Podmioty tworzące system dysponują różnym zakresem autonomii i kompetencji. W ramach wzajemnych relacji działania jednego z nich wpływają na działania pozostałych.

2.3.1. Instytucje zajmujące się pomocą społeczną

Zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej są realizowane w gminie Zagnańsk przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Wsparciem dla działań gminy w zakresie pomocy społecznej jest działalność Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Kielcach. W szerszym znaczeniu zadania pomocy społecznej realizują także placówki oświatowe, instytucje kultury, stowarzyszenia oraz inne organizacje formalne i nieformalne.

Ośrodek jest jednostką budżetową powołaną do realizacji zadań własnych i zleconych z zakresu pomocy społecznej, dodatków mieszkaniowych, z zakresu ustawy o świadczeniach rodzinnych i ustawy o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej. Koordynuje zadania Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Przeciwdziałania Narkomanii i Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS) ośrodek zatrudnia ogółem 9 pracowników w tym: 1 kierownik, 1 główny księgowy 5 pracowników socjalnych w tym 2 z projektu systemowego, 1 ds. świadczeń rodzinnych i funduszu alimentacyjnego, 1 opiekunka

środowiskowa. GOPS w Zagnańsku nie spełnia jeszcze wymogu Ustawy o pomocy społecznej (zgodnie z art. 110 ust. 11) zatrudnienia pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik na 2 tys. mieszkańców.

2.3.2. Grupy objęte pomocą społeczną oraz formy świadczeń

Formy pomocy oferowane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zagnańsku są wielorakie. Do najczęściej udzielanych form należą różnego rodzaju zasiłki pieniężne i w naturze. Adresatami pomocy są rodziny wielodzietne, osoby pozostające w trudnej sytuacji życiowej, dotknięte bezrobociem, długotrwale chore, niepełnosprawne, uzależnione, dotknięte przemocą domową oraz ludzie starzy i samotni.

Zadania w zakresie pomocy społecznej Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej obejmują w szczególności:

- tworzenie warunków organizacyjnych funkcjonowania pomocy społecznej w tym rozbudowę niezbędnej infrastruktury socjalnej,
- analizę i ocenę zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia pomocy społecznej,
- przyznawanie i wypłacanie przewidzianych ustawą świadczeń,
- pobudzanie społecznej aktywności w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin,
- pracę socjalną rozumianą jako działalność zawodową skierowaną na pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie oraz na tworzeniu warunków sprzyjających temu celowi. Ośrodek realizuje zadania własne oraz zadania zlecone z zakresu administracji rządowej wynikające z ustawy o pomocy społecznej jak i innych ustaw komplementarnych (ustawa o świadczeniach rodzinnych, o zatrudnieniu socjalnym, o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, a także ustawa o funduszu alimentacyjnym).

Liczbę rodzin (środowisk) mieszkańców gminy korzystających z pomocy ośrodka prezentuje tabela

Tabela 2. Liczba rodzin korzystających z usług GOPS w latach 2005 - 2009 (powody trudnej sytuacji życiowej)

Powód korzystania z pomocy (liczba środowisk)	w latach				
	2005	2006	2007	2008	2009
UBÓSTWO	360	512	519	446	272
BEZROBOCIE	160	178	193	158	237
NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ	81	78	117	132	122
RODZINA NIEPEŁNA	33	34	29	34	46
DŁUGOTRWALA CHOROBA	74	84	162	122	193
RODZINA WIELODZIETNA	36	36	33	31	31
POTRZEBA OCHRONY MACIERZYNSTWA	20	18	17	22	56
BEZRADNOŚĆ W SPR. OPIEK. WYCH.	72	64	58	60	72
BEZDOMNOŚĆ	2	1	1	1	2
ALKOHOLIZM	52	80	84	15	15

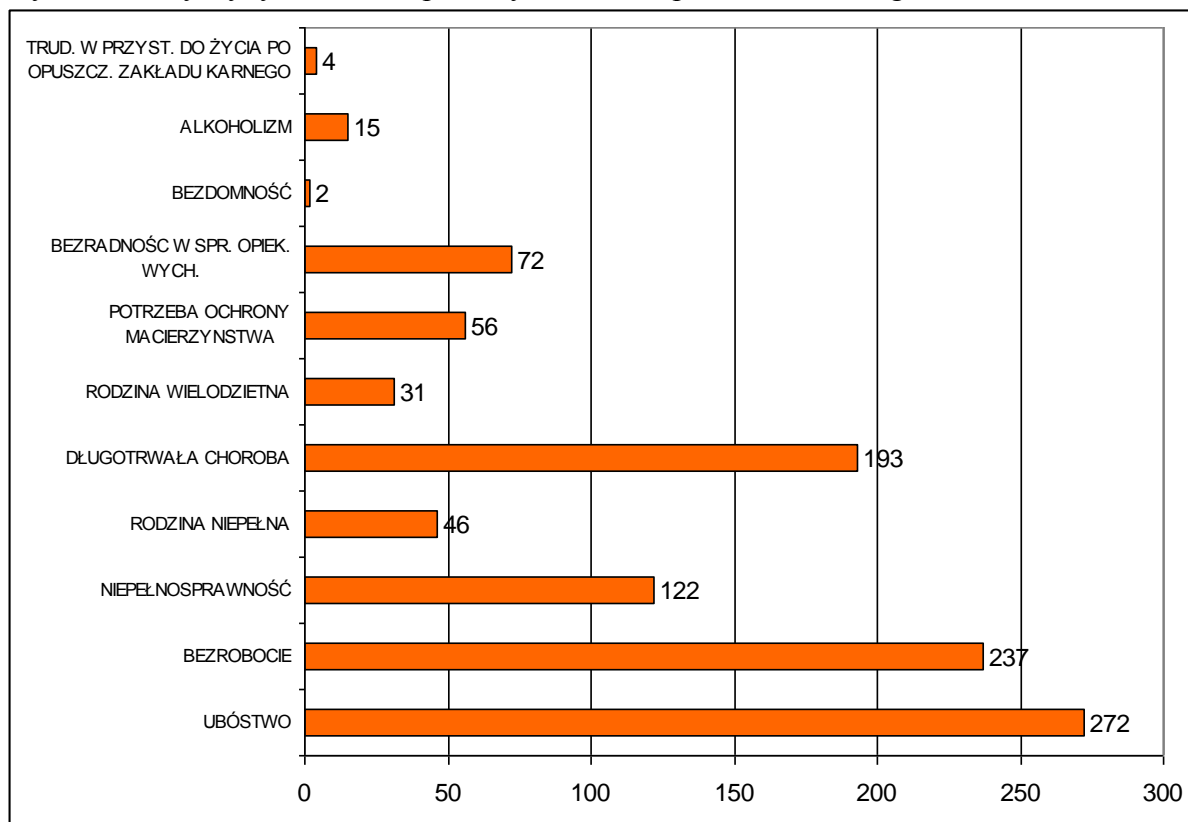
TRUD. W PRZYST. DO ŻYCIA PO OPUSZCZ. ZAKŁADU KARNEGO	3	4	3	2	4
---	---	---	---	---	---

*jedna rodzina może korzystać z pomocy z kilku różnych powodów
Źródło: opracowanie FRDL na podstawie danych GOPS Zagnańsk

Z danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Zagnańsku wynika, że w ramach zadań własnych i zleconych, bez względu na ich rodzaj, liczbę oraz źródło finansowania, różnymi formami pomocy objętych w 2009 roku było 1256 osób z 398 gospodarstw domowych.

Analizując przyczyny trudnej sytuacji życiowej można stwierdzić, że ubóstwo jest najczęstszym powodem korzystania z pomocy społecznej. Kolejnymi częstymi powodami korzystania z pomocy społecznej przez rodziny są: bezrobocie, długotrwała choroba i niepełnosprawność.

Wykres 5. Przyczyny udzielenia pomocy rodzinom przez OPS w Zagnańsku w 2009 r.

Źródło: Opracowanie FRDL na podstawie danych GOPS Zagnańsk

Oddzielną kategorię świadczeń stanowią te ustanowione funkcjonującą od kwietnia 2004 r. ustawą o świadczeniach rodzinnych. Ustawodawca przewidział stopniowe przechodzenie świadczeniobiorców od innych płatników do gmin. Zakres świadczonej pomocy w formie świadczeń rodzinnych jest duży, bowiem obejmuje nie tylko zasiłki rodzinne, ale również szeroki wachlarz dodatków do zasiłku rodzinnego, zasiłki pielęgnacyjne, świadczenia pielęgnacyjne oraz jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia się dziecka.

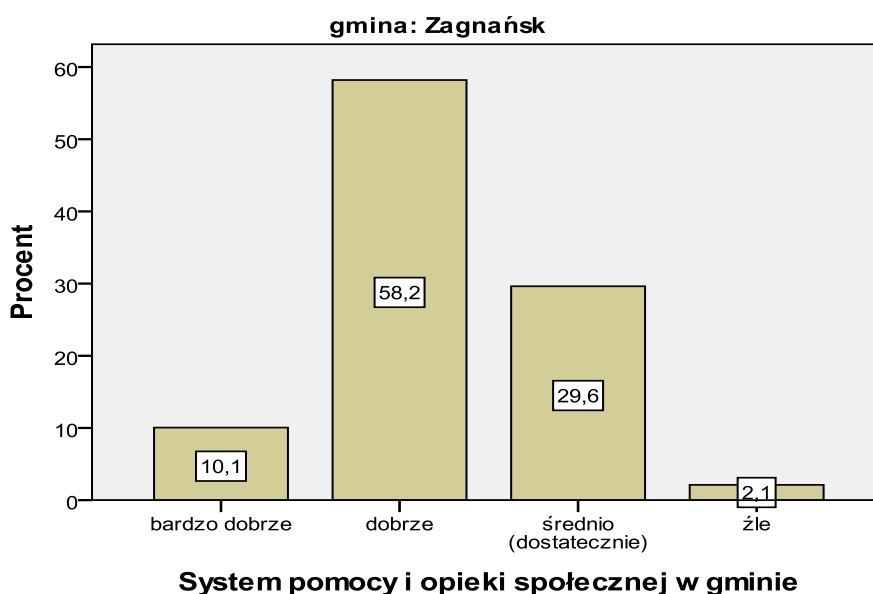
Plan wydatków Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej za rok 2009 wynosił: 4 564 584,00 zł z tego wykorzystano na realizację zadań kwotę 4 531 281,83. W ramach realizacji zadań własnych z zakresu pomocy społecznej w budżecie na 2009 rok Gminny

Ośrodek Pomocy Społecznej z budżetu gminy otrzymał kwotę 331 432,00 zł, którą rozdysponowano w ogólnej kwocie 323 142,17 zł.

Prowadzone przez GOPS w Zagnańsku działania służą zmianie wizerunku pomocy społecznej jako wypłaty różnego rodzaju świadczeń. W ramach świadczeń niepieniężnych prowadzonych przez gminny OPS dominuje praca socjalna i pomoc w załatwianiu spraw urzędowych. Istniejący system wsparcia dla rodzin ma na celu całościowe objęcie pomocą rodziny i doprowadzenie w miarę możliwości, do odzyskania lub wzmocnienia ich samodzielności życiowej. Wsparcie dla rodzin, oprócz świadczeń finansowych, stanowi praca socjalna, działalność świetlic środowiskowych, organizowanie imprez okolicznościowych dla dzieci i rodziny, dożywianie dzieci w szkołach oraz realizacja programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”. Porad udzielają pracownicy socjalni, pedagodzy szkolni, wychowawcy, policjanci, lekarze i pielęgniarki środowiskowe.

Mieszkańcy gminy Zagnańsk ogólnie pozytywnie oceniają działalność Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej.

Wykres 11. Ocena systemu pomocy społecznej w gminie

Źródło: Opracowanie FRDL

2.3.3. Współpraca władz samorządowych z organizacjami pozarządowymi

Realizacja polityki społecznej w gminie nie jest wyłączną domeną władz lokalnych. Zadania publiczne związane z pomocą i integracją społeczną ustawy przekazują różnym instytucjom należącym do administracji rządowej lub samorządowej. Niemniej istotny w tym zakresie jest udział tzw. sektora społecznego, czyli organizacji pozarządowych, kościelnych i grup działających nieformalnie. Zadania i procedury postępowania organów władzy regulują szczegółowo przepisy prawa. Natomiast działalność organizacji społecznych i niesformalizowanych grup jest zwykle przejawem oddolnej aktywności obywateli na rzecz wspólnego dobra, dlatego wymaga szczególnej uwagi i wsparcia ze strony państwa i samorządu⁴.

⁴ Najistotniejsza przesłanka współpracy władz publicznych z organizacjami pozarządowymi zawarta została w Konstytucji RP z 1997 r. w postaci tzw. zasady pomocniczości, którą odnajdujemy w preambule:

Rokrocznie przyjmowany Program współpracy gminy Zagnańsk z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie określa cele, formy, zakres oraz priorytetowe dziedziny współpracy gminy z wyżej wymienionymi podmiotami. Stosowną uchwałę w tej sprawie podejmuje Rada Gminy w Zagnańsku na podstawie art. 5 ust. 3 przywołanej ustawy. Głównym celem współpracy gminy z organizacjami pozarządowymi jest umocnienie lokalnych działań i inicjatyw na rzecz pełniejszego zaspokojenia potrzeb mieszkańców gminy. Realizacja programu powinna zatem przyczyniać się do upowszechniania partnerskiego modelu współpracy obywateli z administracją publiczną.

W praktyce pojawiają się liczne trudności. Już sama suwerenność dwu stron, czyli ich niezależność i podmiotowość, bywa rozumiana rywalizacyjnie przez pryzmat „polityki lokalnej” jako dążenia do zdobycia lub utrzymania władzy w gminie. Poza tym istniejące przepisy (m.in. przewidziana ustawą o pożytku publicznym i wolontariacie długa i kosztowna procedura otwartego konkursu ofert) nie ułatwiają wspierania realizacji zadań publicznych. Bez wątplenia jednak współpraca gminy Zagnańsk z organizacjami pozarządowymi zyskuje wciąż na znaczeniu. Prężnie działające i rozwijające się inicjatywy obywatelskie w gminie, w tym o profilu ekologicznym, tworzą doskonały klimat dla rozwoju społecznego.

W roku bieżącym zwiększył się wprawdzie katalog zadań o kolejne, jednakże nadal samorząd skupia i realizuje większość działań własnymi siłami (poprzez swoje jednostki organizacyjne). Wraz z wdrażaniem Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gmina w większym stopniu będzie zmuszona do „podzielenia się” kompetencjami i środkami finansowymi z organizacjami pozarządowymi i kościelnymi na realizację aktywnej pomocy społecznej.

2.4. Źródła podstawowych problemów społecznych i ich identyfikacja

2.4.1. Analiza obszarów polityki społecznej

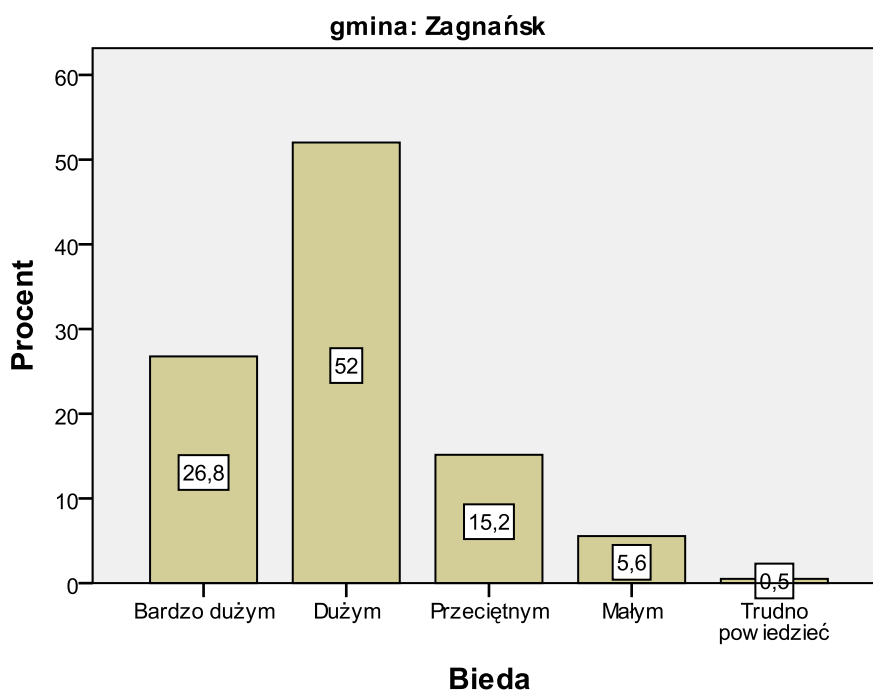
a) Opinie mieszkańców gminy.

Ważnym wskaźnikiem obrazującym wielość problemów społecznych w gminie Zagnańsk są opinie na ten temat samych mieszkańców. Znalazły się w analizie SWOT oraz w wypowiedziach uczestników badania ankietowego i wywiadach zogniskowanych przeprowadzonych na potrzeby niniejszej strategii.

„Ustanawiamy Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej jako prawa podstawowe dla państwa oparte na (...) zasadzie pomocniczości umacniającej uprawnienia obywateli i ich wspólnot”. Oznacza to, że organy administracji publicznej w swym działaniu powinny się kierować zasadą pierwszeństwa obywateli do samodzielnego identyfikowania i rozwiązywania problemów społeczności, w tym należących do sfery zadań publicznych.

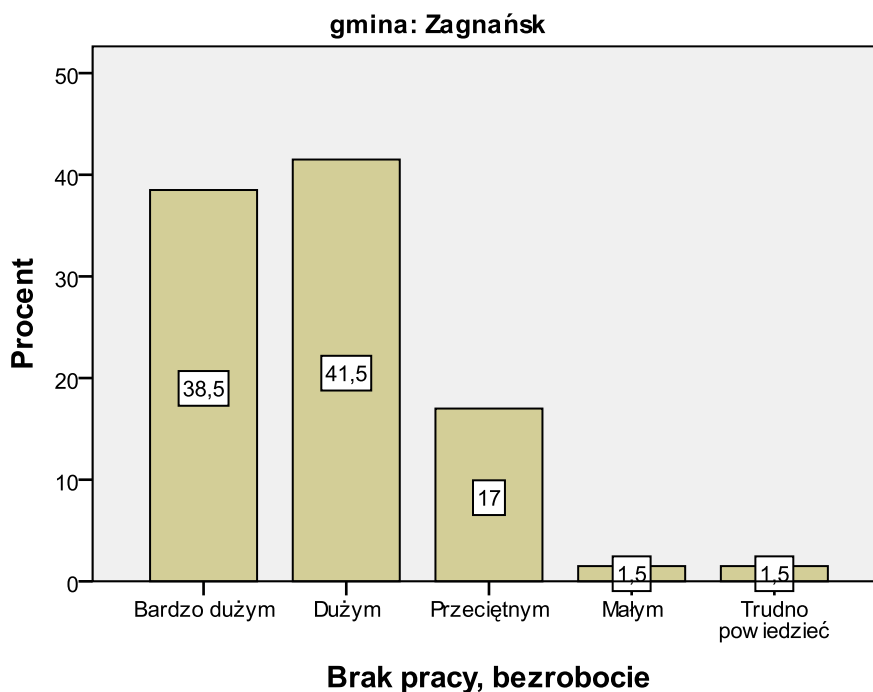
Wykres 12. Ocena problemu biedy w gminie

Źródło: Opracowanie FRDL

Problem ubóstwa, biedy 52% mieszkańców gminy uważa za duży i za bardzo duży 26,8%. Najczęściej to efekt braku pacy, bezrobocia.

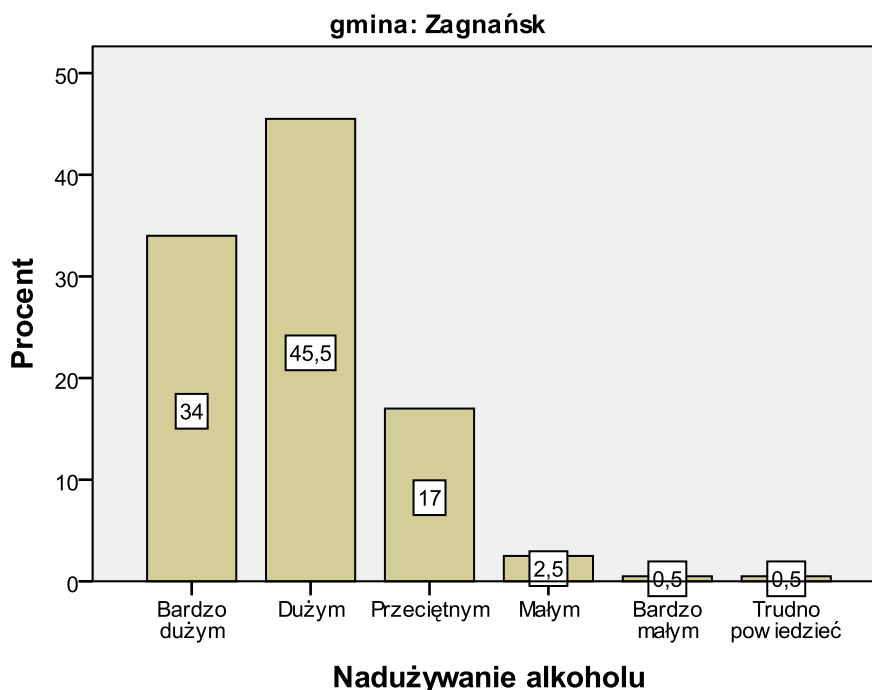
Wykres 13. Ocena problemu bezrobocia w gminie

Źródło: Opracowanie FRDL

Dlatego w jeszcze większym stopniu, problem bezrobocia za bardzo ważny i ważny, uznaje 80% ankietowanych. Za bardzo ważny i ważny (79,5%) uznany został problem alkoholizmu w gminie.

Wykres 14. Ocena problemu nadużywania alkoholu w gminie

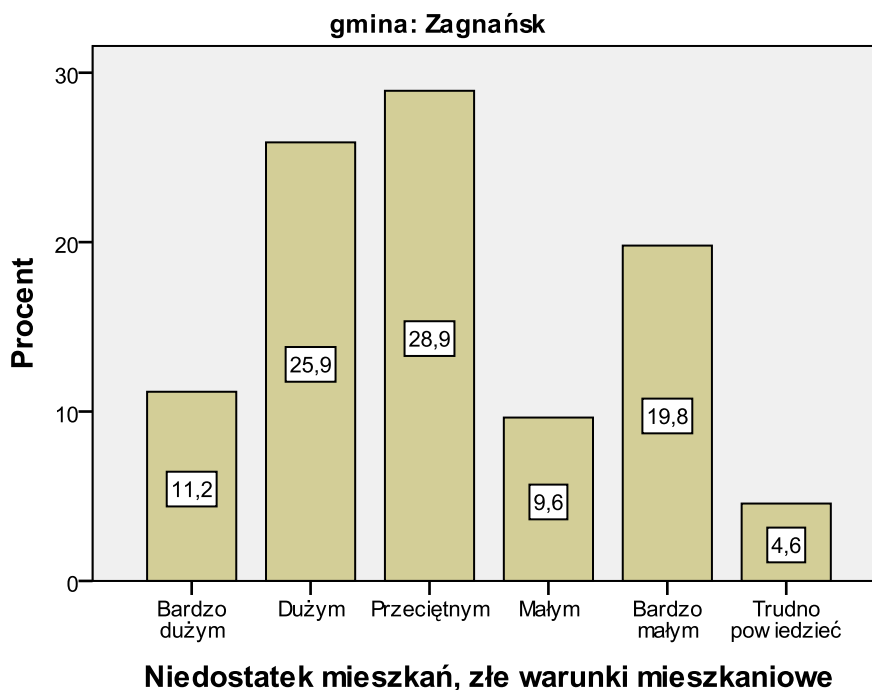
Źródło: Opracowanie FRDL

Osoby dotknięte różnymi problemami społecznymi (bezrobocie, trudna sytuacja materialna rodziny, choroba alkoholowa i in.) są szczególnie narażone na izolację. Często borykając się ze swoimi problemami tworzą hermetyczne środowiska niedostosowane społecznie i zagrożone całkowitym wykluczeniem ze społeczeństwa. Marginalizacja tych osób/grup wyraża się w braku uczestnictwa w różnych sferach życia. Ich bierność należy dlatego traktować jako poważny problem do rozwiązania.

b) Kwestia mieszkaniowa

Liczba mieszkań w gminie Zagnańsk wynosi 3 904 w 2007r. (dane BDR). Ogółem jest to 320 917 m² pow. użytkowej. Na 1 mieszkańca przypada ok. 25,1 m². Mieszkań stopniowo przybywa, w tym o charakterze rekreacyjnym. Brakuje mieszkań socjalnych.

Wykres 15. Ocena problemu warunków mieszkaniowych w gminie

Źródło: Opracowanie FRDL

Mieszkańcy gminy niedostatek mieszkań, złych warunków mieszkaniowych uznają za problem przeciętny (28,9%) i duży (25,9%).

Na terenie gminy istnieje możliwość korzystania z trzech podstawowych sieciowych systemów infrastruktury, przy czym z sieci wodociągowej korzysta 90,8% mieszkańców, a z kanalizacyjnej 27,9%. Gmina jest najsilniej zgazetyfikowana w powiecie kieleckim, z gazociągu korzysta 39,9% ludności.

c) System opieki zdrowotnej

Z analizy badania ankietowego wynika, że choroba bliskich osób w rodzinie dotyka 34% respondentów. Brak jest na terenie gminy leczenia specjalistycznego, potrzeby te zaspakajane są w Kielcach.

W gminie Zagnańsk działa 5 placówek ambulatoryjnych opieki zdrowotnej, które w 2007 roku udzieliły łącznie 34 702 porad. Funkcjonują 1 apteka i 2 punkty apteczne, na aptekę ogólnodostępną przypada 12 785 osób w gminie (BDR 2007 r.)

Najczęstsze problemy zdrowotne, z którymi borykają się mieszkańcy gminy, to:

- choroby układu krążenia;
- choroby kręgosłupa (w tym osteoporoza);
- choroby układu oddechowego;
- choroby reumatyczne;

- astma;
- nadciśnienie;
- alkoholizm;
- cukrzyca;
- choroby nowotworowe.

d) Wychowanie i opieka nad dzieckiem

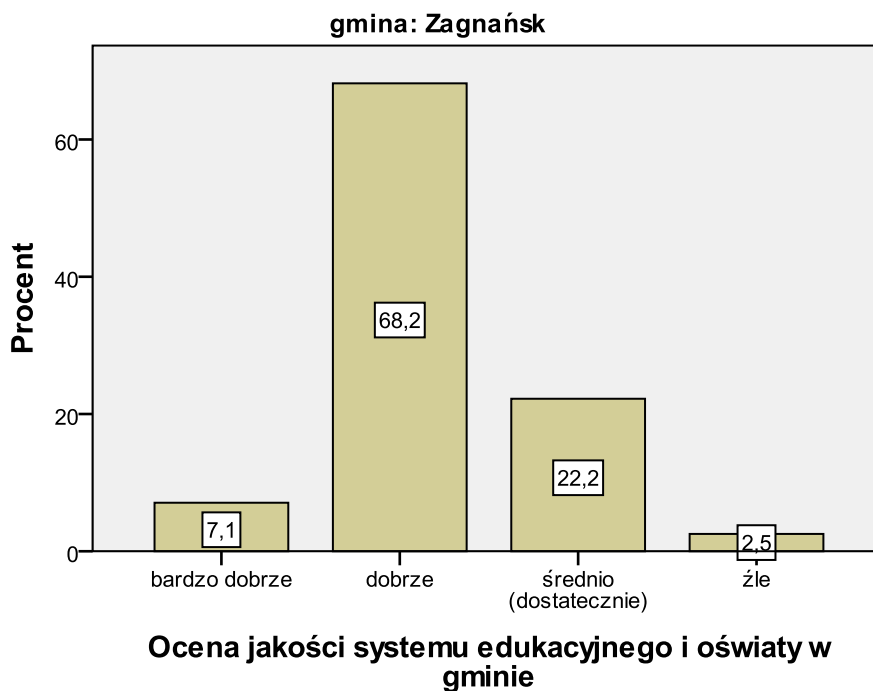
Wychowanie oznacza całokształt zamierzonych oddziaływań środowiska społecznego na osobę, mających na celu kształtowanie systemu wartości, norm, postaw, wyboru celu życia. Przybiera formę instytucjonalną w przedszkolach, szkołach, jednakże spojrzenie na zagadnienie wychowania nie może być zawężane do aspektu wykształcenia (edukacji), ponieważ proces przekazywania młodemu pokoleniu dziedzictwa kulturowego i wzorów zachowań odbywa się w rodzinie, grupach rówieśniczych, organizacjach społecznych.

W gminie Zagnańsk czynnych jest obecnie 9 szkół oraz zespołów szkół poziomu podstawowego i gimnazjalnego, a także przedszkole samorządowe.

- Szkoła Podstawowa Nr 1
im. Nauczycieli Tajnego Nauczania w Zagnańsku
- Zespół Szkoły Podstawowej Nr 2 Przedszkola i Gimnazjum
im. Stanisława Staszica w Zagnańsku
- Szkoła Podstawowa
im. Partyzantów Ziemi Kieleckiej w Szalasie
- Zespół Szkoły Podstawowej Przedszkola i Gimnazjum
im. Jana Pawła II w Samsonowie
- Szkoły Podstawowej, Przedszkola i Gimnazjum w Tumlinie
- Szkoła Podstawowa w Belnie
- Zespół Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Kajetanowie
- Szkoła Podstawowa w Zachełmiu
- Szkoła Podstawowa w Umrze

Bogatą tradycją edukacyjną i świetnymi wynikami nauczania szczyci się w Zagnańsku Zespół Szkół Leśnych.

Wykres 16. Ocena jakości systemu edukacyjnego

Źródło: Opracowanie FRDL

Mieszkańcy najczęściej oceniają dobrze poziom edukacyjny w gminie - 68,2%, bardzo dobrze – 7,1%, źle tylko 2,5%.

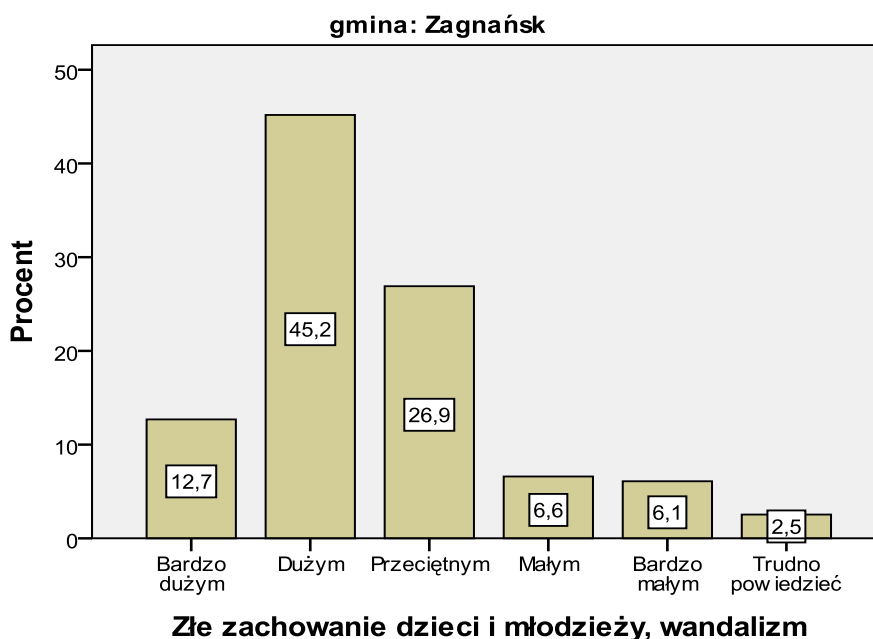
Dostrzegalny jest jednak trend wzrastającego zainteresowania nauką w szkołach średnich i jej kontynuacji na studiach wyższych. Wynika to z tego, że ludzie młodzi mają świadomość, że aby zaistnieć na rynku pracy i nie zasilać szeregu osób bezrobotnych, muszą inwestować w siebie, swoje wykształcenie i swoją przyszłość.

Rodzina to fundament, najważniejsza jednostka funkcjonująca w społeczeństwie, którą należy wspierać i chronić, ponieważ od niej wszystko się zaczyna i bardzo wiele zależy. Rodzina posiada swoje funkcje oraz zadania, jakie pełni na rzecz członków, zaspokajając ich potrzeby. Podstawową funkcją rodziny jest prokreacja i podtrzymanie ciągłości rodu. Druga polega na wychowaniu dzieci, czyli nauczaniu ich reguł zachowania, prawideł postępowania w danym społeczeństwie uznanych za właściwe i przekazania przyjętego systemu wartości. Trzecią funkcją rodziny jest zabezpieczenie podstawowych potrzeb (czyli jedzenia, schronienia i ubrania) jej członkom. Czwarta polega na wskazaniu odpowiedniego miejsca w społeczeństwie. Warto też wspomnieć, że rodzina jako grupa społeczna jest z natury cykliczna, czy też odnawialna. Człowiek, w miarę upływu lat, pełni kolejne role w rodzinie.

Aby rodzina spełniała swoją rolę potrzebuje odpowiednich do tego warunków. Zachwianie podstawowych funkcji rodziny może spowodować u jej członków zniechęcenie do działania,

pozytywnego postrzegania świata, utratę własnej wartości, brak perspektyw. W życiu człowieka pozbawionego rodziny pojawia się poczucie zbędności i wyłania się w efekcie grupa ludzi marginalnych i wykluczonych z uczestnictwa w życiu społecznym. Grupa ta wyzwała nowe negatywne zjawiska w postaci patologii społecznych. Kryzys rodziny skutkuje kłopotami wychowawczymi, różnego rodzaju dysfunkcjami, a ofiarami tych zjawisk są najmłodszy – dzieci⁵. Problemy wychowawcze przejawiają się głównie w problemach w nauce, kontaktem z papierosami i alkoholem oraz wulgarnym sposobem wyrażania się. Stąd niezmiernie ważne jest współdziałanie wielu podmiotów oraz współpraca z profesjonalnymi specjalistami.

Wykres 17. Ocena zachowania dzieci i młodzieży w gminie

Źródło: Opracowanie FRDL

Na problemy niewłaściwego zachowania się dzieci i młodzieży zwracają uwagę mieszkańcy gminy uznając go za duży (45,2%) i bardzo duży (12,7%).

Jest to ważny sygnał dla nauczycieli dla podjęcia bardziej zaangażowanych działań w kierunku kształtowania właściwej postawy wobec negatywnych zachowań uczniów poprzez systematyczne rozwiązywanie konfliktów między nimi, doprowadzanie do ugody. Częstsze powinny być ćwiczenia w kształtowaniu umiejętności społecznych. W szczególnie trudnych przypadkach pożądane jest przeprowadzanie indywidualnych rozmów z uczniami przez pedagoga szkolnego oraz funkcjonariusza Policji.

Ważnym aspektem wychowania i opieki nad dziećmi i młodzieżą jest zapewnienie pożytecznego wykorzystania czasu wolnego przez dzieci i młodzież. Działania w tym zakresie skierowane do dzieci i młodzieży w wieku szkolnym prowadzą placówki oświatowe .

e) System opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi

⁵ Może to objawiać się na dwa sposoby:

- 1) rodzice rozładują swoje problemy na dzieciach stosując przemoc fizyczną i psychiczną;
- 2) dzieci będąc świadkami i uczestnikami dysfunkcji uzewnętrzniają to w swoich zachowaniach oraz w przyszłych związkach w życiu dorosłym.

Osoby starsze, samotne i niepełnosprawne potrzebują więcej wsparcia ze strony społeczeństwa, aby osiągnąć takie same lub zbliżone warunki życia jak inni. To wsparcie powinno być traktowane nie tylko jako przywilej, ale jako przysługujące prawo.

Prognozy przewidują, że w 2010 r. będzie w Polsce około 5 mln osób powyżej 65 roku życia, stanowiących niemal 13% całej populacji. W gminie Zagnańsk udział ludzi starszych względem ogółu ludności kształtuje się na poziomie umiarkowanym. Natomiast dokładana liczba osób niepełnosprawnych nie jest znana. Problemy osób starszych za bardzo ważne i ważne uznaje 68% mieszkańców gminy

W polskich przepisach prawnych niepełnosprawność oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do prac”.⁶

W odniesieniu do osób niepełnosprawnych polityka społeczna gminy powinna oznaczać odejście od socjalnej izolacji i tworzenie mechanizmów oraz instytucji ułatwiających tym osobą integrację społeczną w środowisku zamieszkania, w pracy oraz w społeczności lokalnej jako całości. Dużą rolę odgrywać tu mogą organizacje pozarządowe, to one jako partner, a nie klient instytucji i organizacji publicznych, działają w środowiskach lokalnych, uzupełniają działania państwa w rozwiązywaniu problemów osób niepełnosprawnych.⁷

Problem osób niepełnosprawnych za bardzo ważny i ważny uznaje 76,2% mieszkańców gminy Zagnańsk.

Na pytanie: Czy na terenie Pani(i) miejscowości jest zapotrzebowanie na świadczenia usług opiekuńczych dla osób starszych? Odpowiedziało „tak” 72% respondentów.

f) Rynek pracy i zatrudnienie

W 2009 roku prowadzono na terenie gminy Zagnańsk działalność gospodarczą w 880 czynnych zakładach. Zarejestrowano 100 nowych działalności gospodarczych, wyrejestrowano 69 działalności.

Dynamiczne przemiany na polskim rynku pracy, zachodzące od początku lat 90-ych ubiegłego stulecia (transformacja ustrojowa), nasiliły się wraz z przystąpieniem kraju do Unii Europejskiej i otwarciem się rynków pracy w krajach Europy Zachodniej. Rolnictwo w gminie Zagnańsk stało się marginalnym sektorem gospodarki. Można więc stwierdzić, iż postrzeganie problemów rynku pracy i zatrudnienia przez ten pryzmat straciło na aktualności.

⁶ Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (Dz. U. 1997., Nr 123., poz. 776., z późn. zm.)

⁷ J.Auleytner, K. Głębicka: *Polskie kwestie socjalne na przełomie wieków*, wyd. Elipsa, Warszawa 2001.,s.236.

Tabela 3. Bezrobocie w latach 2003 - 2009

Stan na koniec roku	Ogółem bezrobotni	w tym: kobiety	z prawem do zasiłku	w wieku 18 – 44 lata	pozostający bez pracy powyżej 12 miesięcy
2003	1294	650	242	953	743
2004	1275	636	206	923	686
2005	1119	577	140	778	586
2006	909	521	88	608	478
2007	760	430	107	453	385
2008	792	427	139	493	395
2009	694	318	188	448	189

Źródło. Sprawozdanie GOPS Zagnańsk

W 2009 roku obserwuje się 12 procentowy spadek zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Kielcach osób bezrobotnych z terenu Gminy Zagnańsk. Podejmowane są działania aktywizacji bezrobotnych. Jednym z instrumentów rynku pracy jest dofinansowanie wyposażenia miejsca pracy. Bezrobotny decydujący się na podjęcie działalności gospodarczej może skorzystać z jednorazowej wypłaty środków na jej rozpoczęcie. Może również skorzystać z refundacji kosztów pomocy prawnej, konsultacji, doradztwa, które zostały poniesione w celu podjęcia działalności.

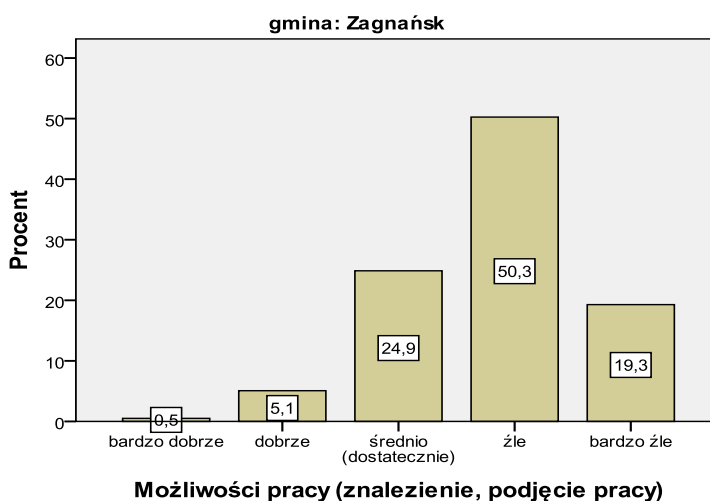
Przeszkodą są jednak brak informacji i często problemy mentalne, które wyraża np. wypowiedź w trakcie zogniskowanego wywiadu grupowego z bezrobotnymi i korzystającymi z zasiłków pomocowych mieszkańców gminy.

*Myśmy też z mężem rozważali (działalność gospodarcza), ale trzeba mieć na tyle zleceń a od pierwszego dnia działalności zegar ZUSu tyka i trzeba, nikogo nie obchodzi czy pan ma pieniądze czy nie. Pieniądze odprowadzić trzeba. A teraz z płynnością finansową jest różnie, to jest gra w nieznane. Działalność można wykonać, ale nie wiadomo czy za to dostanie pan pieniądze, bo to, że umowa obowiązuje a jak ktoś panu nie wypłaci, to zostaje droga sądowa. A płynność finansowa musi być, czy dla pracowników czy nawet dla jednoosobowej działalności. Wszelkie składki trzeba odprowadzać i nikogo to nie obchodzi. Nawet ten najniższy ZUS przez dwa lata to jest 300 zł ale jaka to emerytura z tego będzie? Można dostać dotacje z biura pracy, ale wtedy w ciągu roku firma nie może splajtować, bo wtedy całość trzeba oddać, ale to trzeba biznes-plan, trzech poręczycieli i to wcale nie znaczy, że pan te pieniądze dostanie. Bo myśmy już rozmawiali trzeba mieć jakieś zaplecze swoje na zakup maszyn tego wszystkiego i dobrze jakby jakiś czas firma funkcjonowała to wtedy może się pan starać o dofinansowanie przez urząd pracy. Robi pan swój biznes-plan i czeka pan na weryfikację. Albo panu przyznają jakąś tam kwotę albo nie. I jesteśmy ugotowani, a komornik tylko czeka...*⁸

⁸ Zogniskowany wywiad grupowy

Warunki życia gospodarstw domowych są pochodną sytuacji na rynku pracy. Celowym zatem było pytanie zaadresowane do respondentów w sprawie możliwości uzyskania pracy przez mieszkańców gminy Zagnańsk.

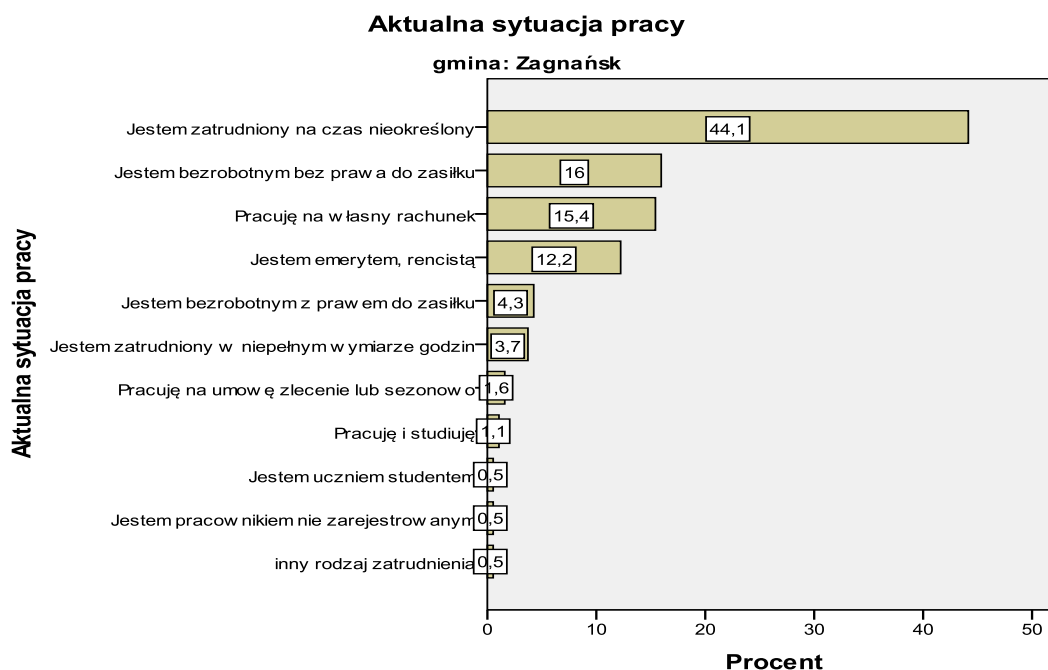
Wykres 18. Możliwości zatrudnienia w gminie

Źródło: Opracowanie FRDL

Mieszkańcy gminy Zagnańsk mają duże trudności ze znalezieniem, podjęciem pracy. Źle i bardzo źle sytuację na lokalnym rynku pracy ocenia 69,6% ankietowanych osób, średnio/dostatecznie 24,9%. Tylko 5,6% badanych nie doświadcza problemów związanych z zatrudnieniem. Poniższy wykres przedstawia strukturę zatrudnienia w gminie.

Wykres 19. Struktura zatrudnienia w gminie

Źródło: Opracowanie FRDL

Zagnański rynek pracy oferuje ludziom z niskimi kwalifikacjami niewiele miejsc pracy. Problemem jest również skłonienie do jej podjęcia klientów pomocy społecznej. Istnieje silna zależność statystyczna między okresem pozostawania bez pracy a zdolnością do jej podjęcia i utrzymania. Im dłuższy okres pozostawania bez pracy, tym bardziej zmniejszają się umiejętności społeczne⁹ rozumiane jako zdolność współpracowania z innymi ludźmi, rozumienia ich itp. Innymi słowy, każde takie umiejętności, które przyczyniają się do dobrej współpracy z innymi ludźmi. Umiejętności te są często warunkiem uzyskania i utrzymania pracy. Problemem jest także niska mobilność tej kategorii osób i niskie kwalifikacje. Te wspólne cechy klientów pomocy społecznej w połączeniu z relatywnie trudniejszą sytuacją gospodarczą, będą brane pod uwagę w planowaniu lokalnej polityki społecznej.

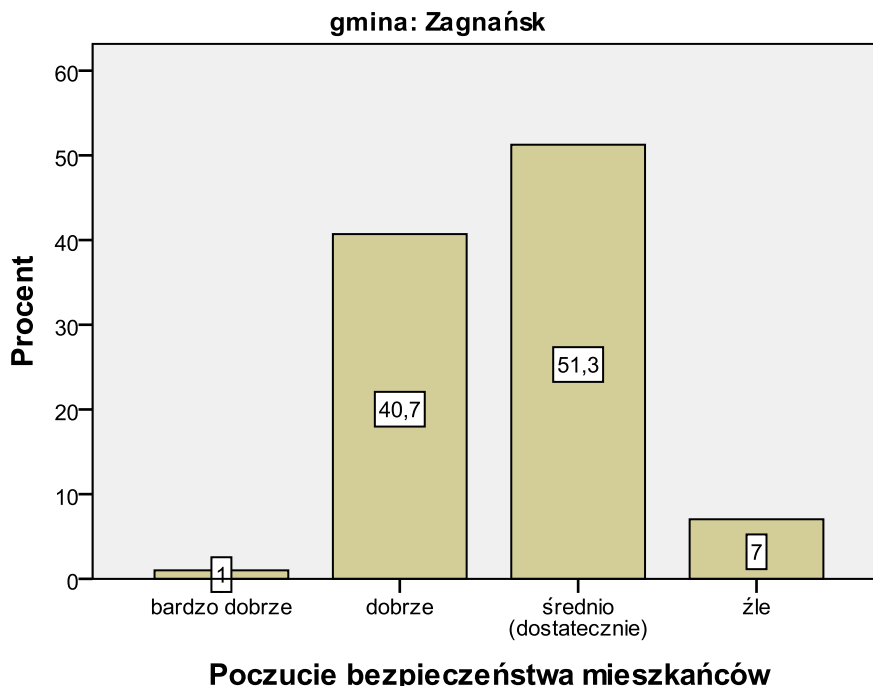
g) Bezpieczeństwo publiczne i patologie społeczne

Na terenie gminy Zagnańsk nie stwierdza się wysokiego poziomu przestępczości, jednakże wśród jej rodzajów wskazywano najczęściej zagrożenie na drodze spowodowane przez nietrzeźwych kierujących i piratów drogowych, brak odpowiedniej liczby patroli policji oraz niewystarczające oświetlenie w miejscu zamieszkania, zaś w dalszej kolejności bójki i kradzieże.

Ogólnie, mieszkańcy gminy mają dobre (40,7%) i średnie poczucie bezpieczeństwa (51,3%), obawy o własne bezpieczeństwo wyraża 7% mieszkańców gminy.

Wykres 20. Ocena poziomu bezpieczeństwa w gminie

⁹ Tą prawidłowość wykorzystują czasem firmy szkolące do zmiany lub nabycia zawodu. W reklamach prasowych pojawia się np. informacja: „Absolwenci naszych szkoleń w 70% podejmują pracę”. Warunkiem jednak przyjęcia na kurs jest okres pozostawania bez pracy maksymalnie do pół roku i minimalnie wykształcenie średnie.

Źródło: Opracowanie FRDL

Kodeks karny do kategorii przestępstw zalicza przemoc w rodzinie. Zgodnie z art. 207 § 1 kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Przemoc domowa to zamierzone i wykorzystujące przewagę sił działanie przeciw członkowi rodziny, naruszające prawa i dobra osobiste, powodujące cierpienie i szkody.

Według ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, definiuje się ją jako wszelkie incydenty gróźb, przemocy lub nękania (psychologicznego, fizycznego, seksualnego, ekonomicznego lub emocjonalnego) między osobami dorosłymi, którzy żyją w związku partnerskim lub są członkami tej samej rodziny, niezależnie od płci i orientacji seksualnej. Przemoc w rodzinie charakteryzuje się tym, że:

- 1) jest intencjonalna – przemoc jest zamierzonym działaniem człowieka i ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie ofiary,
- 2) siły są nierównomierne – w relacji jedna ze stron ma przewagę nad drugą (ofiara jest słabsza a sprawca silniejszy),
- 3) narusza prawa i dobra osobiste – sprawca wykorzystuje przewagę siły, narusza podstawowe prawa ofiary (np. prawo do netykalności fizycznej, godności, szacunku itd.),
- 4) powoduje cierpienie i ból – sprawca naraża zdrowie i życie ofiary na poważne szkody, a doświadczenie bólu i cierpienia sprawia, że ofiara ma mniejszą zdolność do samoobrony.

Zwiększenie efektu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz pomocy dla rodzin krzywdzonych wymaga inspirowania i promowania nowych, skutecznych rozwiązań problemu. Największą barierą w przeciwdziałaniu przemocy jest niska wykrywalność, mała skuteczność prowadzonych działań oraz milczenie sąsiedzkie. Bardzo trudne jest samo rozpoznanie przemocy stosowanej przez rodziców czy opiekunów wobec dzieci, z wyjątkiem

najbardziej drastycznych form krzywdzenia, jak również rozpoznanie przemocy wobec dorosłych członków rodziny. Jeszcze trudniejsze bywa podejmowanie interwencji z zewnątrz oraz uzyskanie akceptacji społecznej dla zorganizowanych w tym zakresie działań.

Wypowiedź uczestnika zogniskowanego wywiadu grupowego:

- Przemoc w rodzinie! Najważniejsza, bo uważam, że problemy rodzinne rzutują na funkcjonowanie dzieci, jak i potencjalnych dorosłych w przyszłości. Przeciwdziałanie to jedno z działań wyprzedzających.

Na podstawie ustawy z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych należy do zadań własnych gminy. Wykonywane one są przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (GKRPA), realizującą Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (przyjmowany corocznie Uchwałą Rady Miejskiej w Zagnańsku).

Komisja odbywa cykliczne posiedzenia w celu ustalenia działań profilaktycznych związanych z zapobieganiem wszelkiego typu uzależnieniom.

- Przeprowadzała rozmowy z członkami rodzin udzielając fachowych porad.
- Zorganizowała czas wolny dla dzieci i młodzieży dofinansowując świetlicę środowiskową.
- Dofinansowała wypoczynek dla dzieci z rodzin dotkniętych problemem alkoholowym.
- Zorganizowała wigilię z paczkami żywnościowymi dla dzieci.
- Dla potrzeb zorganizowania czasu wolnego dzieci i młodzieży zakupiono stoły tenisowe i zestawy sportowe dla kilku sołectw.

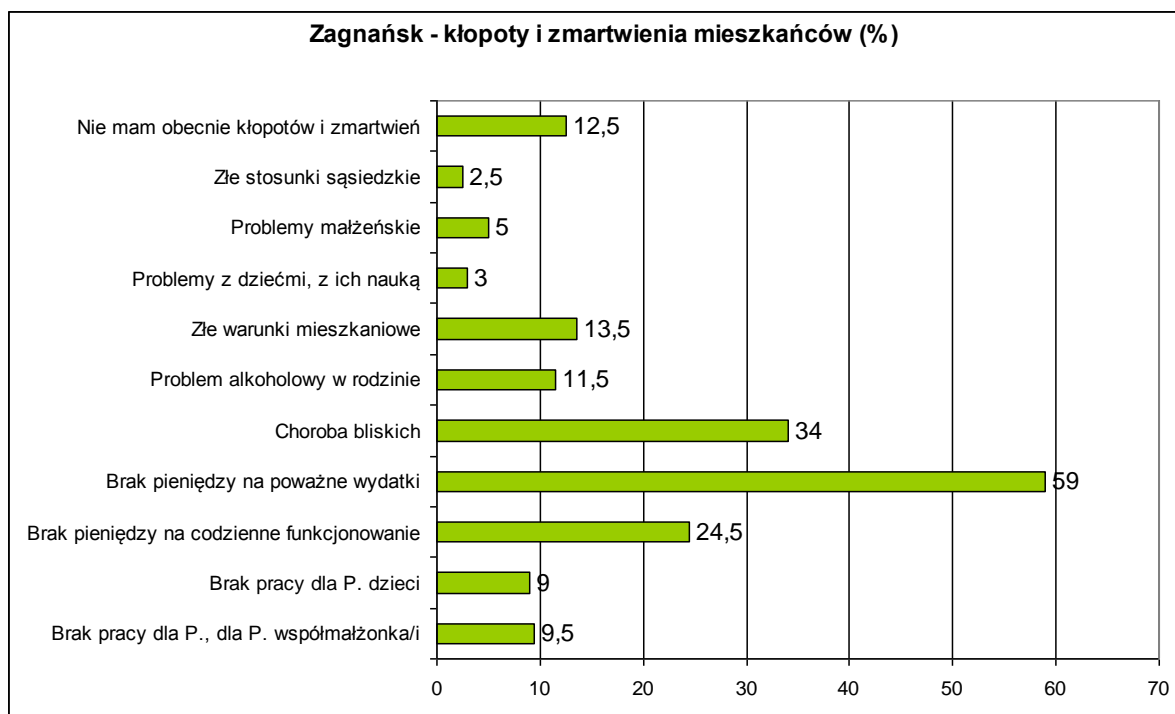
Komisja współpracuje z Urzędem Gminy w Zagnańsku, Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej, ze szkołami, z poradnią Odwykową w Kielcach, z Policją i organizacjami pozarządowymi.

2.4.2. Katalog problemów społecznych w gminie zidentyfikowany i wybrany podczas warsztatów

Problemy mieszkańców Gminy Zagnańsk

Identyfikacja problemów społecznych dokonana w ramach prowadzonych badań lokalnych pozwoliła wyłonić te, które należy potraktować jako kluczowe w randze kwestii społecznych i te, które są bardziej indywidualne.

Wykres 21. Problemy mieszkańców gminy

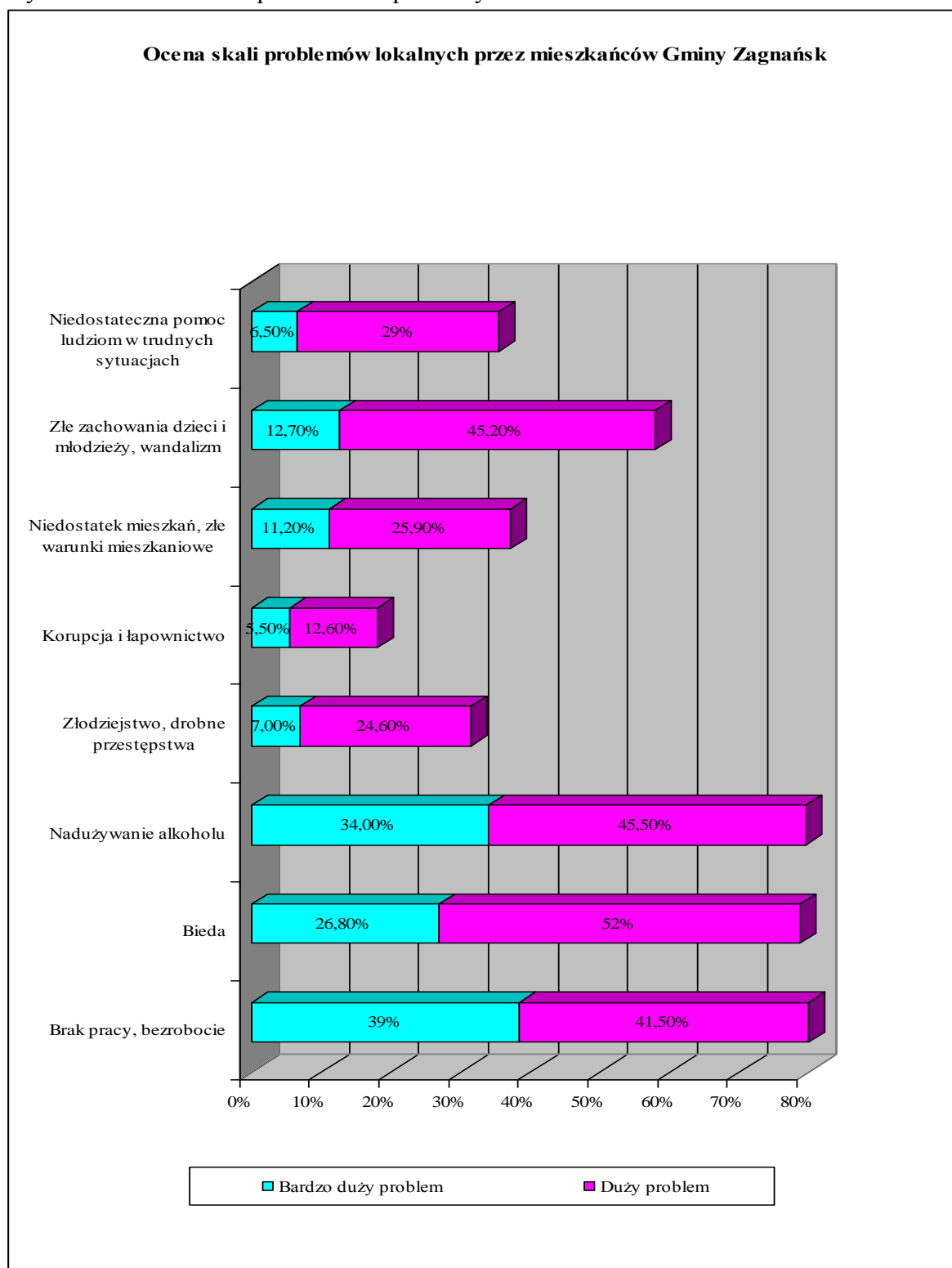
Źródło: Opracowanie FRDL

Na czołowej pozycji plasują się problemy natury finansowej: 59% badanych osób odczuwa brak pieniędzy na poważne wydatki, a 24,5% ma problemy z finansowaniem codziennych funkcjonalnych potrzeb. W dalszej kolejności na mapie problemów sytuuje się choroba bliskich – 34% i złe warunki mieszkaniowe – 13,5%. Brak pracy dla dzieci, dla współmałżonków razem zgłasza 18,5% respondentów.

Niemalý odsetek osób sygnalizuje problem alkoholowy – 11,5%. Inne problemy, które można sklasyfikować jako natury psychologiczno-socjologicznej to problemy małżeńskie (5%), złe stosunki sąsiedzkie (2,5%). Z uwagi na konsekwencje z punktu widzenia ryzyka wykluczenia społecznego w przyszłości nie należy pomijać problemów edukacyjnych dzieci i młodzieży, o których mówi 3% badanych.

Pytając respondentów: *W jakim stopniu wymienione problemy utrudniają życie mieszkańcom w P. miejscowości*, zastosowano skalę pomiaru: bardzo duży problem – duży problem – przeciętny problem – mały problem. Taki pomiar problemów pozwolił wyodrębnić te, które w lokalnej polityce społecznej powinny być priorytetami działań strategicznych.

Wykres 22. Ocena skali problemów społecznych

Źródło: Opracowanie FRDL

W kategoriach ocen bardzo duży i duży problem 80% badanych osób na pierwszym planie stawia bezrobocie. Na tym samym poziomie sytuuje się dotkliwość problemu nadużywania alkoholu 79,5% oraz biedy 78,8%. W dalszej kolejności w tej skali oceny rysuje się problem złego zachowania dzieci, młodzieży i wandalizmu 57,9%, następnie niedostatku mieszkań i złych warunków mieszkaniowych 37,1%, niedostatecznej pomocy ludziom

w trudnych sytuacjach 35,5%, złodziejstwa i drobnych przestępstw 31,7%, korupcji i łapownictwa 18,1%.

2.4.3. Analiza SWOT w gminie Zagnańsk

Analiza SWOT to metoda zainspirowana koncepcją pola Kurta Lewina używana powszechnie w gospodarce do analizy strategicznej. Początkowo wykorzystywano ją głównie do tworzenia biznesplanów. Dopiero później zauważono szerokie zastosowania i możliwości wykorzystywania jej w innych dziedzinach życia. Obecnie analiza **SWOT** znajduje powszechne zastosowanie również w opracowywaniu strategii rozwiązywania problemów społecznych. Oparta jest na podziale wszystkich czynników wpływających na obecną i przyszłą pozycję organizacji. Do czynników tych zaliczamy: czynniki zewnętrzne i wewnętrzne negatywnie i pozytywnie oddziałujące na (w tym wypadku) rozwój polityki społecznej w gminie. Ze skrzyżowania tych podziałów powstają cztery kategorie, tj. mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia badanego obszaru. Mocne i słabe strony dotyczą wewnętrznych uwarunkowań. Przy ich analizie największe znaczenie mają te informacje, na które mamy wpływ. Szanse i zagrożenia to zewnętrzne uwarunkowania niezależne od nas, na które nie mamy wpływu.

Analiza SWOT jest ważnym elementem analizy zasobów gminy. Jest ona także podstawą do określenia priorytetów rozwoju, oceniając wewnętrzne i zewnętrzne czynniki wpływające na działania związane z programowaniem strategii.

I. Czynniki wewnętrzne

Czynniki wewnętrzne pozytywne, czyli mocne strony.

Mocne strony gminy to atuty, walory gminy, które w pozytywny sposób ją wyróżniają.

Do mocnych stron Gminy Zagnańsk zaliczamy:

1. Dobra lokalizacja, blisko Kielc.
2. Dobry stan głównych dróg dojazdowych.
3. Dogodna komunikacja autobusowa z Kielcami i innymi miejscowościami dla osób niezmotywowanych (dużo połączeń w dni robocze).
4. Oświetlenie dróg, chodników.
5. Różnorodna, rozwinięta sieć handlowa.
6. 60 % kanalizacja, 100% wodociągi.
7. Posiadanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.
8. Podstawowa opieka zdrowotna – dwa ośrodki zdrowia i jedna filia.
9. Dwa gabinety rehabilitacyjne.
10. Profilaktyczna opieka specjalistów raz w miesiącu.
11. Jedna apteka i dwa punkty apteczne.
12. Dwie stacje paliw, dwie stacje LPG.
13. Bank, bankomat.
14. Atrakcyjność turystyczna regionu.
15. Atrakcyjne położenie – duży obszar leśny, zbiorniki wodne, pomniki przyrody.
16. Odkrycia geologiczne na skalę światową.
17. Parki Krajobrazowe: Świętokrzyski Park Krajobrazowy, Rezerwat Przyrody Chełmowa Góra, Zachełmie (kopalnia), światowy pomnik przyrody Dąb Bartek, Rezerwat Kamienne Kręgi w Tumlinie.
18. Liczne zabytki: ruiny huty w Samsonowie, zabytkowe kościoły w Tumlinie i Zachełmiu, zabytkowe kapliczki.

19. Oznakowane, zadbane szlaki turystyczne, rowerowe, ścieżki dydaktyczne, postoje, wiaty, ławeczki dla turystów na większości szlaków.
20. Trzy zadbane zbiorniki retencyjne, udostępnione do kąpieli.
21. Jeden wyciąg narciarski (w sąsiedniej gminie, na granicy obu gmin).
22. Tablice informacyjne, ulotki, informatory.
23. Zaplecze noclegowe: gospodarstwa agroturystyczne, jeden hotel, jeden pensjonat.
24. Dodatni przyrost naturalny.
25. Wystarczająca sieć szkół: cztery zespoły, pięć małych szkół podstawowych – w sumie dziewięć SZP, cztery gimnazja, jedna szkoła średnia.
26. Trzy przedszkola, dwa przedszkola popołudniowe.
27. Świetlice szkolne, stołówki w zespołach i w podstawówce.
28. Hala sportowa, Leśny Stadion Sportowy, sale gimnastyczne w niektórych SZP, boiska, kort tenisowy (przy szkole średniej), internat.
29. Opieka pedagogiczna w zespołach szkół.
30. Poradnia psychologiczno - logopedyczna.
31. Świetlice środowiskowe.
32. Akcje dożywiania dzieci we wszystkich placówkach oświatowych (ciepłe posiłki).
33. Współpraca szkół ze Stowarzyszeniem Nadzieja Rodzinie. Opieka psychologa ze Stowarzyszenia w Zespole Szkół nr 2.
34. Programy profilaktyczne dla dzieci i młodzieży.
35. Realizacja programów rządowych w zakresie wsparcia dzieci i młodzieży – wyprawki, stypendia, dożywianie.
36. Poprawa warunków kształcenia się dzieci (rozbudowa przedszkola w Zagnańsku).
37. Dowóz dzieci do szkół.
38. Klub AA, punkt konsultacyjny dla osób uzależnionych i współuzależnionych, współpraca z parafiami w zakresie świadczenia pomocy osobom uzależnionym.
39. Aktywność jednostek organizacyjnych w pozyskiwaniu środków unijnych.
40. Liczne stowarzyszenia.
41. Cztery aktywne Ochotnicze Straże Pożarne. Angażowanie się OSP w działania pomocowe, projekty unijne, zajęcia dla młodzieży. Każda jednostka ma strażnicę, kącik sportowy.
42. Organizacja życia kulturalnego przez Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji – liczne festyny, pokazy np. modeli samochodów sterowanych.
43. Gminna gazeta (miesięcznik).
44. Kółko modelarskie, kluby sportowe (piłka nożna, siatkówka), szkoły walki.
45. Biblioteka Gminna, trzy filie, biblioteki szkolne.
46. Orkiestra gminna, chór gminny, dwa zespoły folklorystyczne, artyści (liczni rzeźbiarze, malarze: m.in. Adam Wolski, muzycy: m.in. Włodzimierz Kiniorski). Reprezentant Gminy – poseł Henryk Milcarz.
47. Towarzystwo Ziemi Samsonowskiej, Towarzystwo Przyjaciół Tumlina, Stowarzyszenie Razem dla Wszystkich, Koło Sołtysów.
48. Współpraca Urzędu Gminy, szkół z Caritasem.
49. Aktywizacja osób bezrobotnych, długotrwale bezrobotnych, kobiet (projekt systemowy).
50. Wiele mikroprzedsiębiorstw.
51. Jeden duży zakład - Przedsiębiorstwo Handlowo - Usługowe Jezierski (produkcja i montaż okien).
52. Czystość środowiska (ekogmina, liczne nagrody).
53. Regularny odbiór odpadów, segregacja.
54. Oczyszczalnia ścieków.

55. Dobry dostęp do Internetu, dobry zasięg telefonii komórkowej w większości miejscowości gminy.
56. Członek Stowarzyszenia Gmin Gór Świętokrzyskich. Członek Lokalnej Grupy Działania Dorzecze Bobrzy.
57. Duże zaangażowanie mieszkańców w życie gminy, akcje społeczne (zbiórki żywności, pomoc dla powodzian, pomoc w przypadku zdarzeń losowych, udział w Orkiestrze Świątecznej Pomocy).
58. Przyjazna atmosfera wśród mieszkańców Gminy.
59. Duża dbałość mieszkańców o wygląd własnych posesji, co przyczynia się do wzrostu estetycznego wizerunku Gminy.
60. Duże zainteresowanie działkami budowlanymi.
61. Wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców.
62. Wykwalifikowana kadra (instytucje publiczne, organizacje pozarządowe).
63. Współpraca z gminami zagranicznymi (Ukraina).
64. Wymiana międzynarodowa uczniów (Turcja, Anglia, Francja, Szwecja, Niemcy, Słowacja).

Czynniki wewnętrzne negatywne, czyli słabe strony.

Słabe strony Gminy to konsekwencja ograniczeń zasobów i niedostatecznych kwalifikacji.

Do słabych stron Gminy Zagnańsk zaliczamy:

1. Słaba komunikacja zbiorowa do najbardziej oddalonych od centrum miejscowości gminy.
2. Mało połączeń autobusowych z Kielcami w soboty i niedziele.
3. Zły stan dróg dojazdowych do mniejszych miejscowości.
4. Nie działający dworzec kolejowy (nie przewiduje się wskrzeszenia działalności).
5. Słaby dostęp do lekarzy specjalistów.
6. Brak lekarzy specjalistów w ramach NFZ.
7. Niska dochodowość gospodarstw rolnych ze względu na niską klasę ziemi (5-6), rozdrobnienie gospodarstw.
8. Brak zgody mieszkańców na przekwalifikowanie gruntów ornych w grunty inwestycyjne.
9. Mało działek budowlanych, wysokie ceny.
10. Brak basenu krytego.
11. Brak klubów, pubów, kina, teatru tzw. wyższej kultury.
12. Mała liczba gospodarstw agroturystycznych, mało rozpropagowane.
13. Niedostatecznie rozwinięta sieć gastronomiczna.
14. Brak warsztatów terapii zajęciowej i środowiskowych domów samopomocy.
15. Brak dowozu osób niepełnosprawnych.
16. Niewystarczająca liczba usług opiekuńczych i specjalistycznych (jedna opiekunka).
17. Brak specjalistów dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym: psychologa, doradców, prawnika.
18. Brak Punktu Interwencji Kryzysowej.
19. Brak całodobowego Domu Pomocy Społecznej.
20. Brak hospicjów, ośrodków całodobowej opieki nad osobami starszymi, chorymi.
21. Liczne bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych.
22. Brak poradni psychologiczno – pedagogicznej na terenie gminy.
23. Trudna dostępność poradni psychologiczno – pedagogicznej dla osób niezmotywowanych. Poradnia znajduje się w Bodzentynie (konieczność jechania dwoma busami, przez Kielce).
24. Brak psychologów w szkołach.

25. Mało miejsc pracy.
26. Mała integracja osób przyjezdnych z miejscowymi.
27. Brak mieszkań socjalnych, komunalnych i chronionych.
28. Niedostateczna aktywność osób długotrwale bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.
29. Postawa roszczeniowa i niechęć do podjęcia pracy przez osoby długotrwale bezrobotne.
30. Zatrudnienie w szarej strefie.
31. Małe poczucie bezpieczeństwa mieszkańców (jeden posterunek policji, braki kadrowe, opóźniona reakcja, mała mobilność).
32. Duży ruch samochodów ciężarowych stanowiący zagrożenie dla mieszkańców i zabytków przyrody (Dąb Bartek).
33. Słaba promocja turystyczna regionu (mało rozpowszechnione informacje na temat odkryć geologicznych na skalę światową).
34. Niewykorzystane walory turystyczne gminy. Brak infrastruktury wokół Dębu Bartek. Mało znane kręgi kamienne w Tumlinie.
35. Nieczytelna, nieatrakcyjna strona internetowa Gminy. Przeszarżałe informacje.
36. Brak obszarów pod inwestycje. Brak zgody mieszkańców na przekształcenie obszarów rolnych na obszary inwestycyjne.

II. Czynniki zewnętrzne

Czynniki zewnętrzne pozytywne, czyli szanse.

Szansę Gminy to zjawiska i tendencje w otoczeniu, które przy odpowiednim wykorzystaniu staną się impulsem rozwoju oraz osłabią zagrożenia.

Do szans Gminy Zagnańsk zaliczamy:

1. Promowanie regionu świętokrzyskiego.
2. Wzrost zainteresowania turystyką i agroturystyką.
3. Tworzenie nowych miejsc pracy poprzez rozwój infrastruktury turystycznej.
4. Duży nacisk na modernizację dróg.
5. Dbałość o kulturę i tradycję regionu.
6. Poprawa czystości środowiska naturalnego.
7. Pozytywna zmiana wizerunku wsi.
8. Pozytywna zmiana wyglądu Gmin.
9. Dodatni przyrost naturalny.
10. Bliskość Kielc – dostęp do lekarzy, nowych miejsc pracy, szkół, uczelni, ośrodków kultury: kin, teatrów, muzeów itp.
11. Otwarcie rynków Unii Europejskiej.
12. Oferty pracy i nauki za granicą.
13. Pozyskiwanie i wykorzystanie środków pozabudżetowych, w tym funduszy unijnych na realizację inwestycji, rozwój zasobów ludzkich oraz wsparcia mieszkańców.
14. Aktywizacja zawodowa kobiet.
15. Dofinansowania dla osób zakładających swoją pierwszą działalność gospodarczą.
16. Pomoc w pisaniu, uzupełnianiu wniosków unijnych.
17. Współpraca między gminami, urzędami, miastami.
18. Podnoszenie kwalifikacji, wykształcenia przez społeczeństwo.
19. Rozwój zaawansowanych technologii komunikacyjnych – Internetu, telefonii komórkowej.

Czynniki zewnętrzne negatywne, czyli zagrożenia.

Zagrożenia Gminy to wszystkie czynniki zewnętrzne, które są postrzegane jako bariery dla rozwoju, utrudnienia, dodatkowe koszty działania. Istnienie zagrożeń ma destrukcyjny wpływ na rozwój organizacji gminy lub powodzenie inwestycji. Jednocześnie nie pozwala na pełne wykorzystanie szans i mocnych stron.

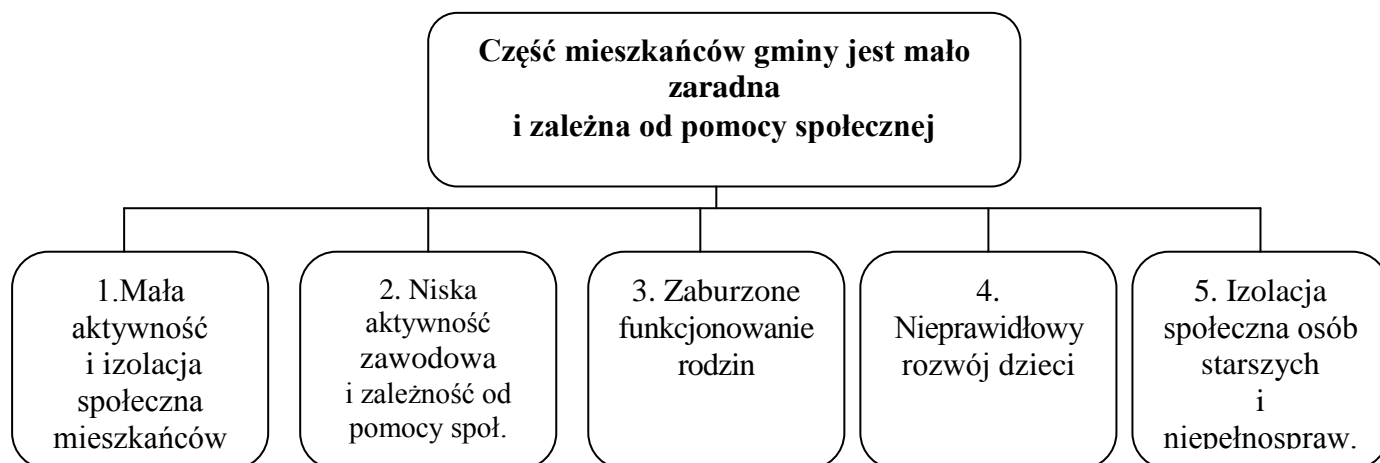
Do zagrożeń Gminy Zagnańsk zaliczamy:

1. Wysoka biurokracja (pozyskiwanie pożyczek, zakładanie działalności).
2. Trudno dostępne, ograniczone dotacje dla rolników.
3. Zagrożenia cywilizacyjne ze względu na bliskość miasta.
4. Zależność od Kielc, np. likwidacja wielu miejsc pracy.
5. Niepewność pozyskania środków unijnych pomimo dobrze napisanego wniosku.
6. Niewystarczająca liczba miejsc pracy.
7. Emigracja zarobkowa młodych ludzi.
8. Eurosieroctwo.
9. Wzrost podatków, cen, kosztów utrzymania.
10. Wysokie ceny działek budowlanych.
11. Kreowanie nowych potrzeb m. in. przez reklamę i wzbudzanie chęci posiadania produktów, których tak naprawdę nie potrzebujemy.
12. Wzrost konsumpcyjnego stylu życia.
13. Nieumiejętność korzystania z mediów. Brak krytycyzmu wobec mediów.
14. Osłabienie więzi rodzinnych – szybsza chęć odseparowania się młodzieży od rodziców i jednocześnie dłuższe uzależnienie materialne, mieszkaniowe.
15. Osłabienie więzi i komunikacji międzyludzkiej – komputeryzacja, Internet, telewizja.
16. Dbałość rodziców o zaspokajanie potrzeb materialnych dzieci, a nie emocjonalnych.
17. Przerzucanie przez rodziców obowiązku wychowywania dzieci na szkołę.
18. Nacisk na wiedzę, a nie umiejętności w szkołach.
19. Częsta zmiana programów nauczania, podręczników do nauki w szkołach. Wysokie koszty nauki.
20. Małe zainteresowanie młodzieży kształceniem się w miejscowej szkole średniej.
21. Częsty brak funduszy na studia.
22. Brak docenienia finansowego posiadanego wykształcenia (poziom zarobków nie zależy od wykształcenia).
23. Opór, lęk społeczeństwa przed nowością, zmianami.
24. Polityka Pomocy Społecznej ucząca bezradności.
25. Niewystarczające środki finansowe na potrzeby społeczne i edukacyjne.
26. Niska skuteczność programów dla bezrobotnych.
27. Mała mobilność zawodowa osób – po doszkoleniu, zmianie kwalifikacji nadal trudno znaleźć pracę.
28. Zła kontrola rynku pracy (osoby biorą zasiłki dla bezrobotnych i jednocześnie pracują).
29. Starzenie się społeczeństwa.
30. Późniejsze legalizowanie związków.
31. Wzrost poziomu stresu.

Podczas warsztatów dotyczących opracowania Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych uczestniczący w spotkaniu lokalni liderzy nazwali kluczowe problemy społeczne występujące w gminie. Uczestnicy warsztatów opierali się o zgromadzone przez zespół roboczy dane statystyczne i informacje z różnych źródeł, wyniki ankietyzacji lokalnej

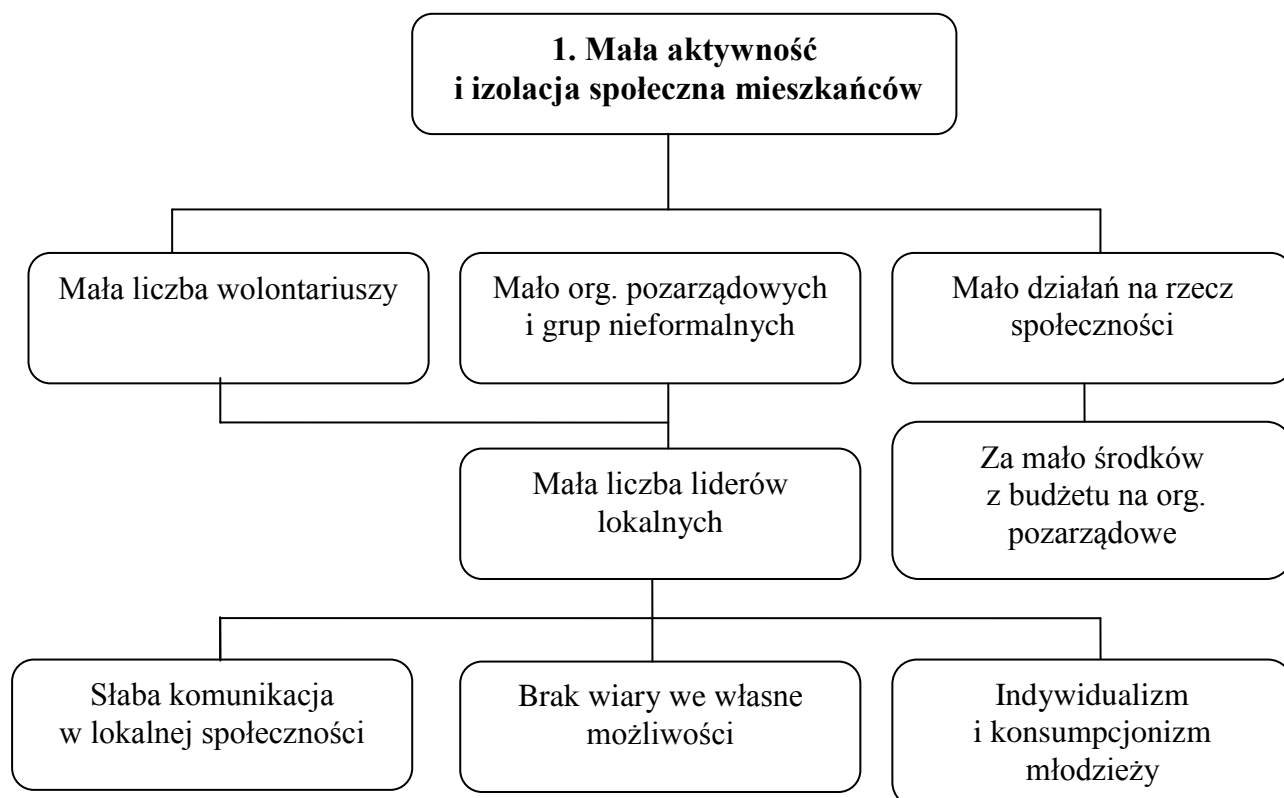
społeczności, analizę SWOT oraz własną wiedzę i doświadczenia. W ten sposób powstał doprecyzowany katalog problemów tworzących hierarchię jak na wykresie.

Diagram 1. Hierarchia problemów społecznych

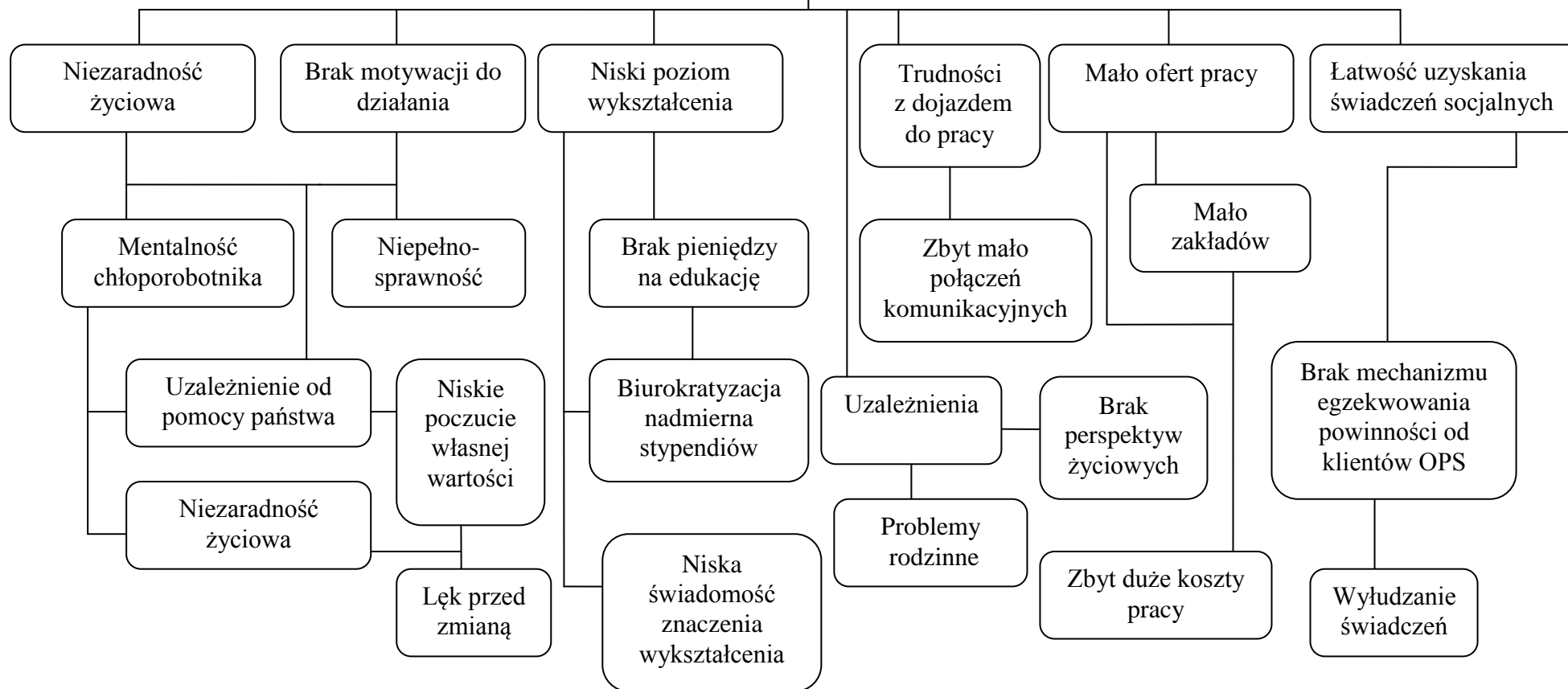

Następnie liderzy biorący udział w warsztatach opracowali drzewa problemów, wskazując główne przyczyny ich powstawania.

Diagram 2. Drzewa głównych problemów społecznych w gminie

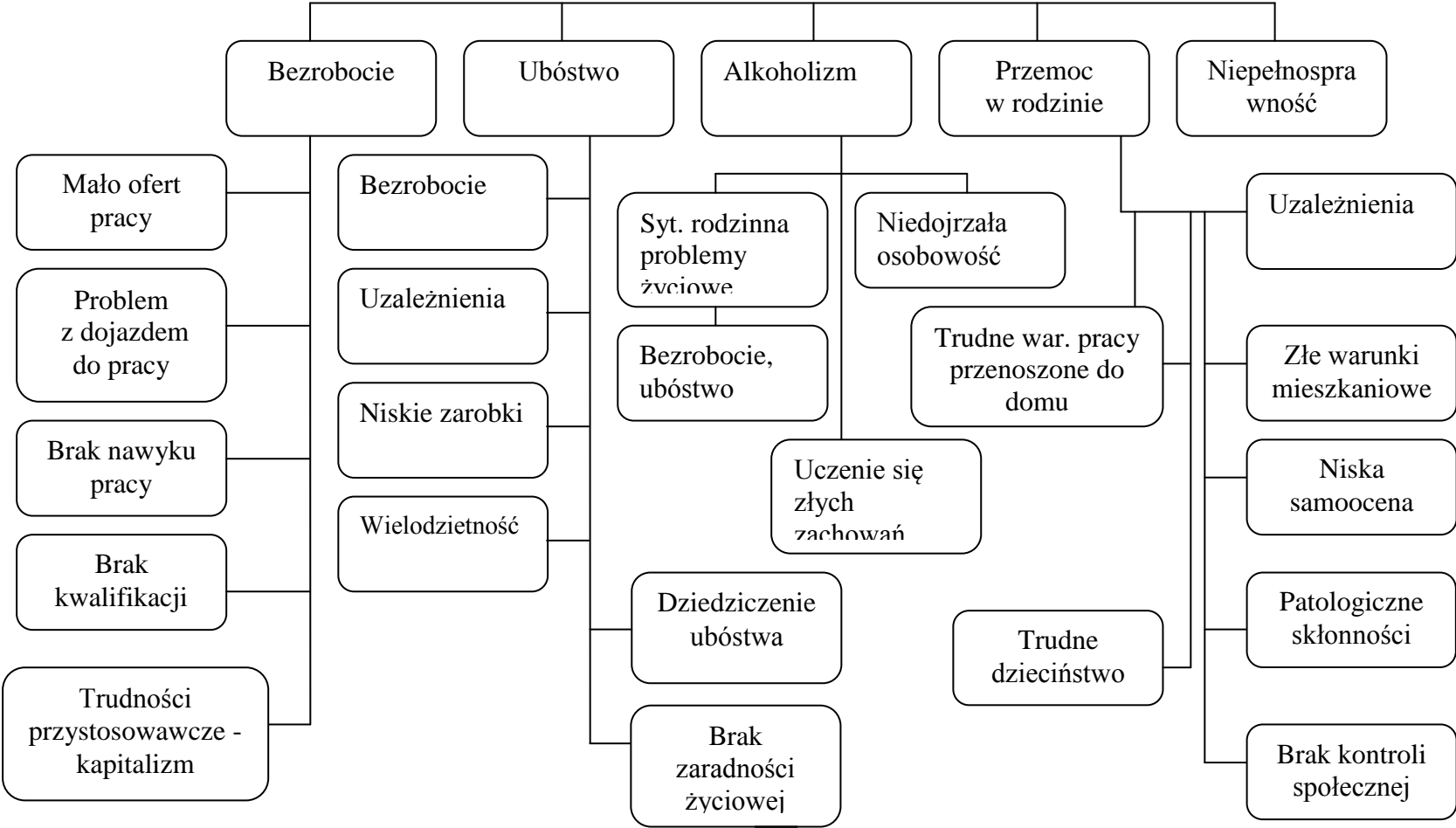

2. Niska aktywność zawodowa i zależność od pomocy społecznej

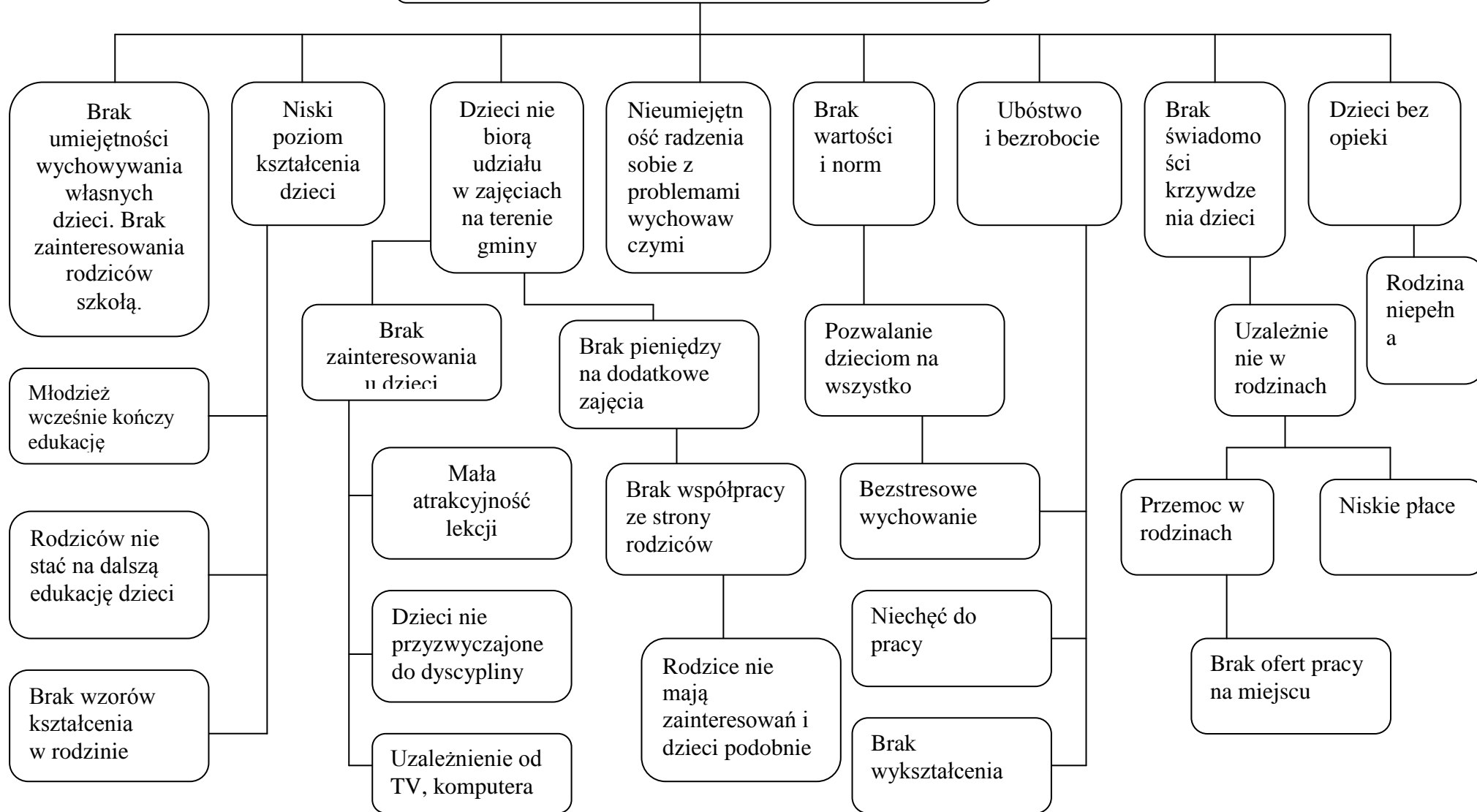

3. Zaburzone funkcjonowanie rodzin

4. Nieprawidłowy rozwój dzieci

5. Izolacja społeczna osób starszych i niepełnosprawnych

Problemy osób starszych

Problemy osób niepełnosprawnych

Mała dostępność usług specjalistycznych, medycznych

Problemy w codziennym funkcjonowaniu osób starszych i samotnych

Brak szacunku dla osób starszych

Osoby starsze nie nadążają za nowinkami i zmianami

Nie ma warunków uczestniczenia w życiu społecznym z braku odpowiedniego transportu

Brak regularnych zajęć, spotkań

Brak wolontariatu dzieci i młodzieży na rzecz osób starszych

Wysokie opłaty za usługi med. i leki

Mała dostępność usług rehabilitacyjnych

Brak pieniędzy na rehabilitację sanatoryjną

Permanentny kryzys służby zdrowia

Brak wiedzy dzieci na temat problemów starości

Trudny dostęp do usług rehabilitacyjnych

Brak zainteresowania ze strony rodziny

Zmiana wzorów funkcjonowania rodziny

Deprecjacja znaczenia doświadczenia i wiedzy osób starszych

Wykorzystanie niepełnosprawnych do utrzymywania rodziny

Brak organizacji zajmujących się osobami starszymi

Niedostosowanie obiektów dla osób starszych, niepełnosprawnych

3. Kierunki rozwoju społecznego gminy

Trudno przewidzieć, jakie dalsze konsekwencje społeczne w sferze wzajemnych stosunków między członkami rodzin, ale i w społeczności gminy, będą miały wymienione wcześniej problemy. Należy jednak mieć świadomość, że rozwiązywanie problemów społecznych w dużej mierze zależy i zależeć będzie jednak od samych mieszkańców gminy Zagnańsk. Szczegółowa diagnoza gminy Zagnańsk, zaprezentowana w rozdziale poprzednim, stanowi podstawę planowania strategicznego. Wiedząc już, jak było i jest w gminie obecnie, można zacząć „patrzyć przed siebie”, aby określić pożądane kierunki zmian społecznych.

3.1. Wizja rozwoju – jaka będzie gmina Zagnańsk pod koniec realizacji Strategii?

1. Powszechny dostęp do informacji – wyedukowana ekologicznie młodzież i dzieci, bezpłatny i powszechny dostęp do Internetu.
2. Wyrównane szanse dla wszystkich dzieci przez organizowanie lekcji dodatkowych - wykorzystanie idei i potencjału wolontariatu.
3. Rozwinięci kulturalnie obywatele realizujący swoje pasje w licznych placówkach kulturalno-oświatowych.
4. Zdrowy i sportowy styl życia mieszkańców – liczne ścieżki rowerowe, kluby sportowe
5. Rozwinięta baza turystyczna – rozbudowane zaplecze rekreacyjne.
6. Rozwinięte poczucie tożsamości regionalnej – duma z bycia mieszkańcem gminy Zagnańsk - cykliczne imprezy ludowe, podtrzymywanie tradycji.
7. Rozwinięty i atrakcyjny dla turystów Park Arche-Paleontologiczny z unikalnymi okazami prehistorii ziemi.
8. Liczne podmioty ekonomii społecznej, pełne zatrudnienie na terenie gminy.
9. Warsztaty zajęciowe dla niepełnosprawnych i czynny udział pokrzywdzonych przez los w życiu gminy.
10. Gazeta Zagnańska kuźnią kadry dziennikarskiej.

Najważniejszym zasobem gminy, a zarazem celem jej istnienia, są ludzie. To od ich zaangażowania będzie zależało powodzenie realizacji celów strategii rozwiązywania problemów społecznych i realizowanie misji Gminy.

Misja wskazuje naczelną cel polityki społecznej w gminie Zagnańsk, wokół którego powinny koncentrować się działania lokalnych instytucji publicznych, środowisk i organizacji społecznych. Misja w pełni oddaje aspiracje mieszkańców i stanowi czynnik integracji lokalnej społeczności wokół zasadniczych spraw służących długofalowemu rozwojowi społecznemu gminy. Misja to przesłanie będące podstawą podtrzymywania istniejących i tworzenia nowych, silnych więzi społecznych pomiędzy mieszkańcami gminy oraz ich różnymi reprezentacjami.

**GMINA ZAGNAŃSK WSPIERA RODZINĘ, AKTYWNI
PRZECIWDZIAŁA MARGINALIZACJI SPOŁECZNEJ ORAZ DĄŻY
DO ROZWOJU OBYWATELSKIEGO MIESZKAŃCÓW**

3.2. Cele rozwoju oraz zadania realizacyjne

Strategiczne cele rozwoju gminy to przeformułowane główne problemy społeczne, zidentyfikowane i wybrane podczas warsztatów. Dla właściwego rozumienia niżej omawianych zagadnień zdefiniowane zostały następujące terminy:

- cel – formalnie ustalone i przewidywane do zrealizowania zamierzenie wynikające z potrzeb organizacji i jej otoczenia, będące opisem pożądanego stanu przyszłego,
- cel strategiczny – cel charakteryzujący się wysokim poziomem ogólności oraz długim terminem realizacji,
- cel operacyjny – cel służący realizacji konkretnego celu strategicznego, charakteryzuje się wyższym niż cel strategiczny poziomem szczegółowości,
- zadania są opisanymi ogólnymi planami do realizacji, projekty zaś gotowymi do realizacji planami działań z określonymi: odpowiedzialnością, terminami, kosztami, źródłami finansowania, narzędziami zarządzania i monitoringu.

Biorąc pod uwagę wagę problemów społecznych oraz sposoby ich rozwiązywania, ustalono hierarchię celów strategicznych, które spajają cel główny będący jednocześnie misją gminy Zagnańsk.

Diagram 2 . Drzewo celów

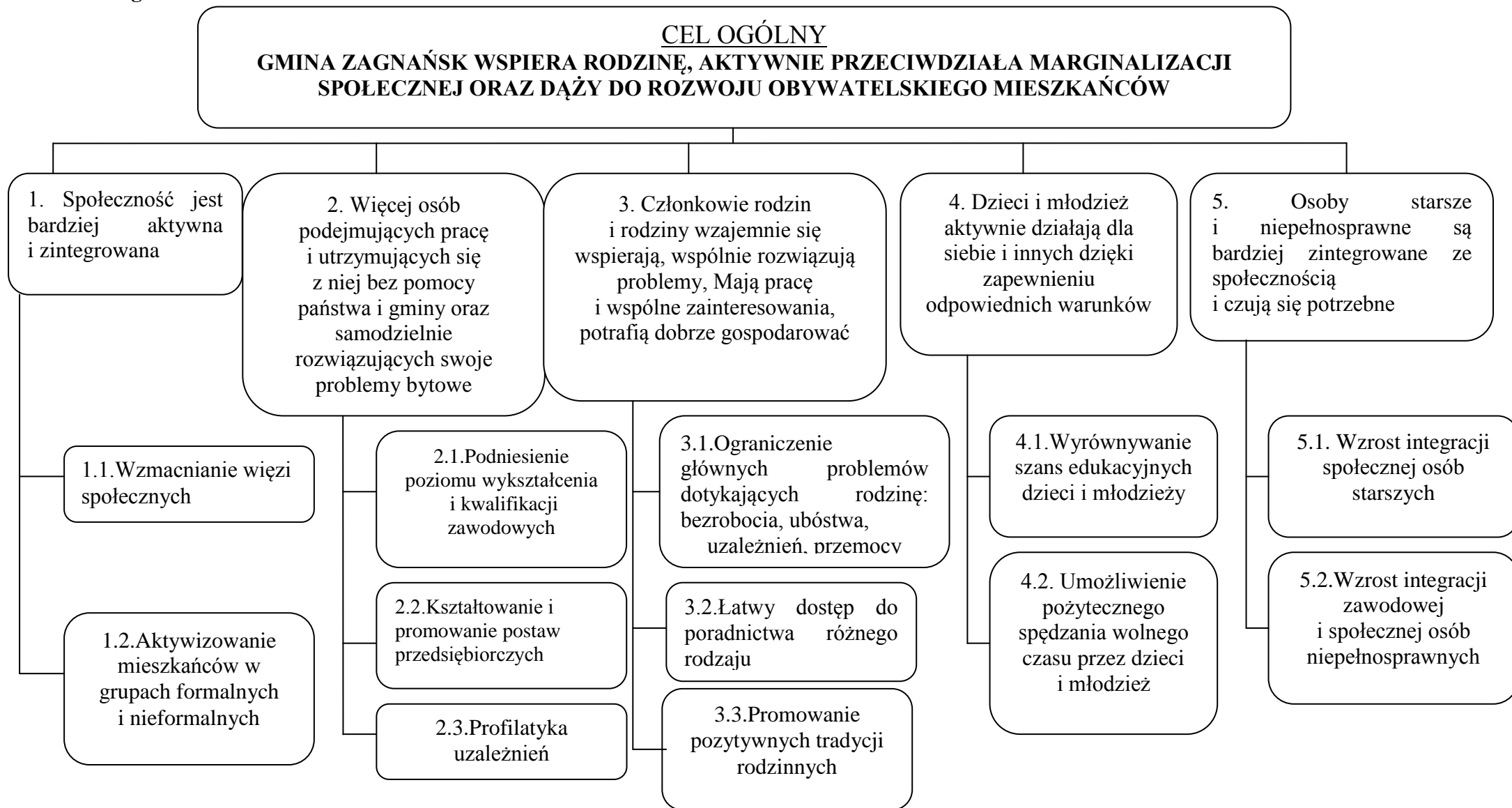

Tabela 4. Zadania realizacyjne wraz z harmonogramem wdrażania Strategii

L.p.	Zadania realizacyjne (działanie)	Instytucja odpowiedzialna	Realizatorzy	Źródła finansowania	Okres realizacji	Wskaźnik	Wartość w .....r.
1. SPOŁECZNOŚĆ BARDZIEJ AKTYWNA I ZINTEGROWANA							
1.1. Wzmacnianie więzi społecznych							
1.1.1	Organizowanie wydarzeń kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych z aktywnym udziałem społeczności	Organizacje pozarządowe, gmina	Szkoły, gmina, organizacje pozarządowe,	Budżet własny gminy, budżet organizacji pozarządowych, GKRPA, środki pomocowe UE, inne środki	2011-2020	Liczba wydarzeń, Liczba uczestników	
1.1.2.	Organizowanie konkursów dla społeczności gminy np. wieś, osiedle, parafia itd. na tematy: najładniejszy ogród, zagroda, posesja, pisanka, rękodzieło, produkt lokalny.	Gmina, organizacje pozarządowe	Gmina organizacje pozarządowe, parafia, lokalni liderzy i inni	budżet własny gminy, budżet organizacji pozarządowych, GKRPA, inne środki	2011-2020	Liczba konkursów Liczba uczestników	
1.1.3	Organizowanie i szkolenie zespołów roboczych tematycznych, składających się z przedstawicieli różnych organizacji i instytucji, osób prywatnych, grup nieformalnych, firm prywatnych dla realizacji wspólnych inicjatyw.	Gmina	Gmina	Budżet gminy,	2011-2020	Liczba szkoleń	
1.1.4.	Budowa/ remont pomieszczeń dla działań społeczności lokalnych z ich udziałem	Gmina	Gmina, organizacje pozarządowe	PO KL, budżet, środki pomocowe UE i inne	2011-2020	Liczba pomieszczeń i terenów przekazanych mieszkańcom	

1.1.5.	Badanie potrzeb społeczności lokalnej – różnych grup; dorosłych, dzieci, młodzieży. Opracowanie ankiety i dystrybucja, zebranie wyników i wniosków do działań	Gmina	Gmina, OPS, organizacje pozarządowe,	Budżet gminy	2011-2020	Dane zawarte w ankietach	
1.1.6.	Rozwój „Gazety Zagnańskiej”	Gmina, organizacje pozarządowe	Gmina, organizacje pozarządowe	Budżet gminy, organizacji pozarządowych	2011-2020	Ilość wydań	
1.2. Aktywizowanie mieszkańców							
1.2.1.	Wspieranie finansowe, merytoryczne i organizacyjne inicjatyw nieformalnych, które wpływają na wzrost aktywności	Gmina	Gmina, parafie, organizacje pozarządowe i inne	PO KL, budżet gminy i inne	2011-2020	Liczba inicjatyw	
1.2.2.	Organizowanie konkursów na najlepszą inicjatywę grup nieformalnych, innych organizacji pozarządowych i instytucji, zrealizowaną w gminie.	Gmina	Gmina OSP, parafie, organizacje pozarządowe	PO KL, budżet gminy środki pomocowe UE i inne	2011-2020	Liczba konkursów	
1.2.3.	Pomoc w tworzeniu i funkcjonowaniu organizacji pozarządowych	Gmina	Gmina, organizacje pozarządowe	Budżet organizacji pozarządowych	2011-2020	Liczba utworzonych organizacji	
1.2.4.	Opracowanie wieloletniego programu oraz karty współpracy z organizacjami pozarządowymi	Gmina	Gmina, organizacje pozarządowe	Budżet gminy	2011-2020	Opracowanie planu współpracy z organizacjami pozarządowymi	
1.2.5.	Organizacja konkursów dotacyjnych dla organizacji pozarządowych	Gmina	Gmina, organizacje pozarządowe, parafie	Budżet gminy	2011-2020	Organizowanie konkursów zgodnie z ustawą	

						o pożytku publicznym	
1.2.6.	Szkolenie z pozyskiwania środków na działania: sponsoring, loterie fantowe, akcje charytatywne, legalne zbiórki pieniędzy, bilety, aukcja/licytacja, koncert; dotacje i granty	Gmina	Gmina, OSP, organizacje pozarządowe, parafie i inne	Gmina, organizacje pozarządowe	2011-2020	Liczba przeprowadzonych szkoleń, spotkań	
1.2.7.	Informowanie o dostępnych funduszach i programach	Gmina	Gmina, OSP, organizacje pozarządowe, szkoły, parafie i inne	Budżet gminy	2011-2020	Liczba spotkań informacyjnych	
1.2.8.	Przeszkolenie z zakresu przepisów prawnych oraz zasad organizowania wolontariatu	Gmina	Gmina, OSP, organizacje pozarządowe, parafie i inne	Budżet gminy	2011-2020	Liczba szkoleń	
2. WZROST LICZBY OSÓB SAMODZIELNE ROZWIĄZUJĄCYCH SWOJE PROBLEMY BYTOWE, PODEJMUJĄCYCH PRACĘ I URZYMUJĄCYCH SIĘ Z NIEJ BEZ POMOCY PAŃSTWA I GMINY							
2.1. Podniesienie poziomu wykształcenia i kwalifikacji zawodowych							
2.1.1.	Kursy zawodowe dla bezrobotnych	Gmina, PUP	PUP, OPS, organizacje pozarządowe i inne	Budżet państwa. PO KL, środki pomocowe UE, dotacje i inne	2011-2020	Liczba kursów Liczba uczestników	
2.1.2.	Kursy przekwalifikujące	Gmina, PUP	PUP, OPS, organizacje pozarządowe i inne	Budżet gminy środki pomocowe UE, dotacje i inne	2011-2020	Liczba kursów Liczba uczestników	
2.1.3.	Promowanie idei „uczenia się przez całe życie”	Gmina	Gmina, szkoły, organizacje	Budżet gminy środki pomocowe UE, dotacje i inne	2011-2020	Liczba kursów Liczba uczestników	

			pozarządowe				
2.2. Kształtowanie i promowanie postaw przedsiębiorczych							
2.2.1.	Promocja samozatrudnienia oraz ułatwienie warunków rozpoczęcia pracy na własny rachunek	Gmina , PUP	Gmina, PUP	Budżet państwa, PO KL, środki pomocowe UE, dotacje i inne	2011-2020	Liczba spotkań informacyjnych	
2.2.2.	Propagowanie wolontariatu stanowiącego pierwszy krok do pracy zawodowej albo jej uzupełnienie	Gmina	Gmina, OPS, szkoły, organizacje pozarządowe, parafie	PO KL, środki własne gminy, sponsorzy i inne	2011-2020	Liczba zrealizowanych projektów Liczba uczestników - wolontariuszy	
2.3. Profilaktyka uzależnień							
2.3.1.	Promowanie pozytywnych zmian zachowań i postaw mieszkańców wobec używek	Gmina, OPS, GKRPA	Gmina, OPS, gimnazjum, organizacje pozarządowe	PO KL, GKRPA, służba zdrowia, policja i inne	2011-2020	Liczba programów	
2.3.2.	Monitorowanie problemu uzależnień na terenie gminy	Gmina OPS, GKRPA	Gmina, OPS, gimnazjum, licea, organizacje pozarządowe	GKRPA i inne	2011-2020	Liczba programów, Liczba rodzin korzystających z pomocy z powodu uzależnień. Liczba wniosków skierowanych do sądu rejonowego ws leczenia odwykowego	
2.3.3	Prowadzenie profilaktycznej działalności w zakresie uzależnień w szczególności dla	Gmina OPS, GKRPA	Gmina, OPS, gimnazjum, organizacje	PO KL, środki własne gminy i inne	2011-2020	Liczba programów Liczba uczestników	

	dzieci i młodzieży		pozarządowe				
3. CZŁONKOWIE RODZIN ORAZ RODZINA WZAJEMNIE SIĘ WSPIERAJĄ, WSPÓLNIE ROZWIĄZUJĄ PROBLEMY, MAJĄ PRACĘ I WSPÓLNE ZAINTERESOWANIA, PORAFIĄ DOBRZE GOPODAROWAĆ							
3.1.1.	Udzielanie pomocy w postaci zasiłków stałych, celowych lub okresowych	OPS	Gmina, OPS	Środki własne, gminy oraz dotacje	2011-2020	Wartość udzielonych zasiłków (zł) Liczba rodzin korzystających z pomocy	
3.1.2.	Współuczestniczenie gminy w zapewnieniu usług medycznych w celu zwiększenia ich dostępności	Gmina	Gmina, Niepubliczne Zakłady Opieki Zdrowotnej	Budżet gminy, NFZ i inne	2011-2020	Liczba specjalistów z którymi nawiązano współpracę Liczba pacjentów korzystających z usług	
3.1.3.	Poprawa warunków BHP w przedsiębiorstwach oraz gospodarstwach	KRUS	Niepubliczne Zakłady Opieki Zdrowotnej, KRUS Sanepid	Środki pomocowe UE, środki własne gospodarstw i inne	2011-2020	Liczba zrealizowanych projektów	
3.2.1. Łatwy dostęp do poradnictwa różnego rodzaju i usług opieki paliatywnej							
3.2.1.	Utworzenie punktu poradnictwa prawnego, pedagogicznego, psychologicznego	Gmina OPS	Gmina, OPS, , PO KL, środki pomocowe UE i inne		2011-2020	Liczba powstałych punktów	
3.2.2.	Utworzenie zespołu domowej opieki dla osób przewlekle i chronicznie chorych	Gmina, organizacje pozarządowe	Gmina, organizacje pozarządowe	Gmina, organizacje pozarządowe	2011-2020	Liczba osób objętych opieką permanentną	

3.2.3.	Usprawnienie pracy socjalnej poprzez dokształcanie pracowników w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych i specjalistycznych	Gmina, OPS	Gmina, OPS, organizacje pozarządowe	Budżet gminy, PO KL, środki pomocowe UE i inne	2011-2020	Liczba zrealizowanych projektów	
3.2.4.	Utworzenie punktu konsultacyjnego dla ofiar przemocy w rodzinie	Gmina OPS	Gmina, OPS, policja, organizacje pozarządowe	PO KL, środki własne gminy	2011-2020	Liczba porad Liczba uczestników Liczba specjalistów Liczba niebieskich kart	
3.3. Promowanie pozytywnych tradycji rodzinnych							
3.3.1.	Integracja rodziny – wspólne świętowanie (eucharystia, imprezy, spotkania, rozmowy, dyskusje,). Urodziny, imieniny, jubileusze, itp.	Gmina, Kościół	Gmina, OPS, organizacje pozarządowe, parafia, OSP i inne	Budżet gminy, PO KL i inne	2011-2020	Ilość spotkań rodzinnych	
3.3.2.	Szkolenia dla rodzin, spotkania i dzielenie się własnymi doświadczeniami z gospodarowania domowym budżetem, domem	OPS, organizacje pozarządowe	OPS GKRPA, szkoły i inne	PO KL i inne	2011-2020	Liczba zorganizowanych szkoleń. Liczba zorganizowanych warsztatów. Liczba uczestników	
3.3.3.	Szkolenia z rękodzielnictwa, lokalnych tradycji kulinarnych	szkoły	Szkoły, organizacje pozarządowe	Budżet gminy, budżet; dotacje, środki pomocowe UE i inne	2011-2020	Liczba zorganizowanych szkoleń. Liczba zorganizowanych warsztatów.	

						Liczba uczestników	
3.3.4.	Organizacja rodzinnych imprez integracyjnych o charakterze kulturalnym i sportowo-rekreaacyjnym, promujących konstruktywne spędzanie wolnego czasu	kluby sportowe	Gmina, szkoły, GKRPA, organizacje pozarządowe	Budżet gminy, budżet GKRPA, środki pomocowe z UE i inne	2011-2020	Liczba zorganizowanych imprez Liczba uczestników	
4. DZIECI I MŁODZIEŻ AKTYWNI DZIAŁA DLA SIEBIE I INNYCH DZIĘKI ZAPEWNIENIU ODPOWEDNICH WARUNKÓW							
4.1. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży							
4.1.1.	Upowszechnienie edukacji przedszkolnej poprzez wzmocnienie istniejących placówek oraz stworzenie i prowadzenie nowych form wychowania przedszkolnego	Gmina	Placówki oświatowe, organizacje pozarządowe i inne	Budżet gminy, PO KL i inne	2011-2020	Liczba oddziałów % dzieci w wieku 3 -5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	
4.1.2.	Wdrażanie programów rozwojowych szkół ukierunkowanych w szczególności na umiejętności kluczowe (ITC, języki obce, nauki przyrodnicze)	Szkoły	Placówki oświatowe, organizacje pozarządowe	Budżet gminy, PO KL, środki pomocowe UE i inne	2011-2020	Liczba zajęć Liczba uczestników	
4.1.3.	Prowadzenie zajęć dydaktyczno-wyrównawczych dla dzieci z deficytami rozwojowymi	Szkoły	Placówki oświatowe, organizacje pozarządowe i inne	Budżet gminy, budżet OPS i inne	2011-2020	Liczba zajęć Liczba uczestników	
4.1.4.	Stworzenie sieci świetlic środowiskowych dla dzieci i młodzieży	Szkoły, organizacje pozarządowe	Placówki oświatowe, organizacje pozarządowe i inne	Budżet gminy, budżet OPS i inne	2011-2020	Liczba placówek Liczba uczestników	

4.1.5.	Wymiana międzynarodowa dzieci i młodzieży w wieku szkolnym	szkoły	Placówki oświatowe, organizacje pozarządowe i inne	Budżet gminy, programy pomocowe UE	2011-2020	Ilość podpisanych lub trwających umów	
4.2. Umożliwienie pożytecznego spędzania wolnego czasu przez dzieci i młodzież							
4.2.1.	Spotkania dla dzieci i młodzieży nt. wolontariatu, np. z osobami potrzebującymi pomocy, działającymi wolontariuszami – rówieśnikami spoza lub gminy oraz z autorytetami (np. Sołtysów)	Gmina, OPS	Gmina, OPS, PCK, GKRPA, OSP, szkoły i inne	Budżet gminy, i inne	2011-2020	Ilość spotkań Liczba zainteresowanej wolontariatem młodzieży	
4.2.2.	Animowanie działań samopomocowych – promocja wolontariatu młodzieży	Organizacje pozarządowe	PCK, OSP, GKRPA. Szkoły, ośrodki zdrowia	Budżet gminy, PO KL i inne	2011-2020	Liczba działań na rzecz wolontariatu	
5. OSOBY STARSZE I NIEPEŁNOSPRAWNE SĄ BARDZIEJ ZINTEGROWANE ZE SPOŁECZNOŚCIĄ I CZUJĄ SIĘ POTRZEBNE							
5.1. Wzrost integracji społecznej osób starszych							
5.1.1.	Tworzenie domów seniora na terenie gminy	Gmina, org. pozarządowe	Organizacje pozarządowe	Budżet gminy, inne	2011-2020	Liczba klubów seniora Liczba uczestników	
5.1.2.	Usługi rekreacyjno-intergracyjne świadczone w formie uroczystości i imprez okolicznościowych	Gmina,	Organizacje pozarządowe	Budżet gminy i inne	2011-2020	Liczba uroczystości i imprez	
5.1.3.	Podnoszenie jakości i ilości usług opiekuńczych	OPS	OPS	Budżet gminy, dotacje i inne	2011-2020	Liczba opiekunek Liczba osób	

	obejmujących pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych oraz zapewnienie kontaktu z otoczeniem					korzystających z opieki	
5.1.4.	Współuczestniczenie gminy w zapewnieniu usług medycznych w celu zwiększenia ich dostępności dla osób starszych	gmina	Gmina, zakłady opieki zdrowotnej		2011-2020	Liczba specjalistów z którymi nawiązano współpracę Liczba osób starszych korzystających z usług	
5.1.5.	Usługi transportu specjalistycznego dla osób starszych i niepełnosprawnych „Taksówka dla Seniora”	Gmina, organizacje pozarządowe	Gmina, organizacje pozarządowe	Budżet gminy, środki z programów pomocowych UE, dotacje i inne	2011- 2020	Liczba osób starszych, niepełnosprawnych korzystających z usług transportowych	
5.2. Wzrost integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych							
5.2.1.	Dostosowanie budynków, pomieszczeń dla potrzeb osób niepełnosprawnych	gmina	Gmina, organizacje pozarządowe	Budżet gminy, PFRON i inne	2011- 2020	Liczba zrealizowanych projektów. Liczba budynków	
5.2.2.	Podnoszenie jakości i ilości usług opiekuńczych obejmujących pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych oraz zapewnienie kontaktu z otoczeniem	OPS	OPS	Budżet gminy, dotacje i inne	2011- 2020	Liczba opiekunek Liczba osób korzystających z opieki	
5.2.3.	Organizacja szkoleń	OPS, gmina	OPS, gmina,	PUP, GOPS,	2011-2020	Liczba	

	zawodowych dla osób niepełnosprawnych		organizacje pozarządowe	PFRON, środki własne gminy i inne		zorganizowanych szkoleń	
5.2.4.	Organizacja imprez rekreacyjno-sportowych z udziałem osób niepełnosprawnych	Gmina, OPS, szkoły	OPS, gmina, organizacje pozarządowe, parafie, służba zdrowia, firmy i inne	PO KL, PFRON, środki własne gminy	2011-2020	Liczba zorganizowanych imprez	
5.2.5.	Prowadzenie wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego – przeciwdziałanie powstania niepełnosprawności	Gmina	PCK	Budżet gminy, sponsorzy, wolontariat i inne	2011 - 2020	Liczba punktów Liczba osób korzystających z wypożyczalni	
5.2.6.	Organizacja wycieczek, półkolonii dla dzieci i młodzieży z udziałem osób niepełnosprawnych	OPS	Gmina, OPS, szkoły, organizacje pozarządowe, służba zdrowia, parafie, firmy i inni		2011-2020	Liczba zorganizowanych projektów % uczestników osób/dzieci niepełnosprawnych	

4. Zarządzanie realizacją strategii.

Istotnym wymogiem stawianym wszystkim dokumentom strategicznym jest wewnętrzny system zarządzania realizacją, określający organizację, zasady i sposoby wdrażania, monitorowania oraz ewaluacji. Nie stworzenie tego systemu powoduje, że strategia staje się bardzo szybko dokumentem „martwym”.

W celu sprecyzowania zarządzania realizacją Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych należało odpowiedzieć na następujące pytania:

- a) kto będzie odpowiedzialny za koordynację procesu wdrażania dokumentu?
- b) jak często i jakimi sposobami będzie odbywać się ocena jego realizacji?
- c) w jaki sposób i w jakim trybie będzie dokonywana korekta/aktualizacja strategii?

Opracowując niniejsze „wytyczne” kierowano się założeniem, że proces tworzenia oraz wysiłek wdrażania strategii muszą być oparte na tej samej podstawie – partycypacji społecznej. A zatem, w naturalny sposób zaangażowanie oraz nabyte doświadczenie członków zespołu zadaniowego oraz osób uczestniczących w warsztatach planowania strategicznego powinny zostać wykorzystane na etapie wdrażania strategii.

4.1. Podmioty zarządzające realizacją strategii.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Zagnańsk zawiera cele i zadania, które stanowią wyzwanie dla społeczności lokalnej oraz gminnych instytucji publicznych i niepublicznych działających w sferze polityki społecznej. W związku z tym wdrażanie Strategii wymaga ścisłej koordynacji i współpracy pomiędzy zainteresowanymi stronami, a efektywność procesu będzie zależała w głównej mierze od podmiotów zarządzających realizacją:

- a) Wójt gminy Zagnańsk – wykonuje uchwały Rady Gminy i budżet gminy przy pomocy Urzędu Gminy w Zagnańsku; odpowiedzialny za bieżące wdrażanie strategii; powołuje zarządzeniem Zespół ds. Wdrażania i Monitorowania Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych; zatwierdza plany operacyjne
- b) Rada Gminy w Zagnańsku – organ stanowiący w gminie; uchwała budżet; pełni nadzór nad realizacją strategii;
- c) Zespół ds. Wdrażania i Monitorowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Zagnańsk – ciało o charakterze operacyjnym, w którego skład wchodzi 6 osób: przewodniczący zespołu (Kierownik OPS pełniący funkcję koordynatora wdrażania strategii) oraz 5 koordynatorów poszczególnych celów strategicznych; Zespół zbiera się raz na sześć miesięcy lub częściej, w zależności od potrzeb; zadaniem Zespołu jest koordynacja wdrażania poszczególnych celów; zespół prowadzi monitoring realizacji strategii z wykorzystaniem systemu wskaźników, akcję informacyjną i promocyjną wdrażania strategii; opracowuje okresowe (roczne) raporty z realizacji zadań; we współpracy z Gminnym Forum ds. Społecznych tworzy plany działania i aktualizuje strategię;
- d) Gminne Forum ds. Społecznych – ciało doradczo-inicjatywne i opiniujące stanowiące zarazem forum wymiany doświadczeń i pomysłów na rozwój społeczny gminy,

zwoływane nie rzadziej niż raz do roku przez Wójta Gminy Zagnańsk; w skład forum wchodzi liderzy społeczni oraz pracownicy instytucji polityki społecznej wymienionych wcześniej – reprezentanci sektora publicznego (jednostki organizacyjne gminy, Sołectwa, policja, instytucje powiatowe), gospodarczego (prywatni przedsiębiorcy, rolnicy) i społecznego (organizacje pozarządowe, parafie, grupy nieformalne) w gminie, w szczególności osoby, które brały udział w warsztatach planowania strategicznego.

4.2. Instrumenty realizacji strategii

Wśród szeregu instrumentów służących realizacji Strategii, należy wymienić instrumenty finansowe, administracyjno-prawne, z zakresu promocji i marketingu, monitoringu, a także narzędzia służące aktualizacji strategii. Proces monitoringu i oceny oraz system aktualizacji omówiono wcześniej.

Głównym instrumentem finansowym służącym realizacji zadań gminy jest jej budżet, gwarantujący samodzielność finansową samorządu, uchwalany w formie uchwały budżetowej na dany rok budżetowy, stanowi roczny plan dochodów i wydatków oraz przychodów i rozchodów gminy. Możliwość realizacji zadań jest uwarunkowana w głównej mierze zakresem i charakterem dochodów budżetowych. Trzeba stwierdzić, że poziom dochodów własnych gminy Zagnańsk nie wystarcza w stosunku do realizowanych zadań oraz potrzeb społecznych, niezbędny jest zatem sprawnie funkcjonujący mechanizm zasilania zewnętrznego budżetu.

Wdrażając Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych gmina będzie musiała oprzeć się o dostępne programy pomocowe (m.in. Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 - 2015, programy ministerialne, małe granty), a także prowadzić racjonalną współpracę finansową z organizacjami pozarządowymi, kościelnymi oraz sektorem przedsiębiorców.

W tym sensie niezmiernie ważna będzie akcja informacyjno - promocyjna na temat Strategii i procesów integracji społecznej, wykorzystująca Internet (głównie BIP oraz strona WWW. gminy), prasę lokalną, a także promocję i reklamę bezpośrednią (na przykład zapraszanie do udziału w przedsięwzięciach samorządowych podmiotów mogących być partnerami w realizacji poszczególnych zadań).

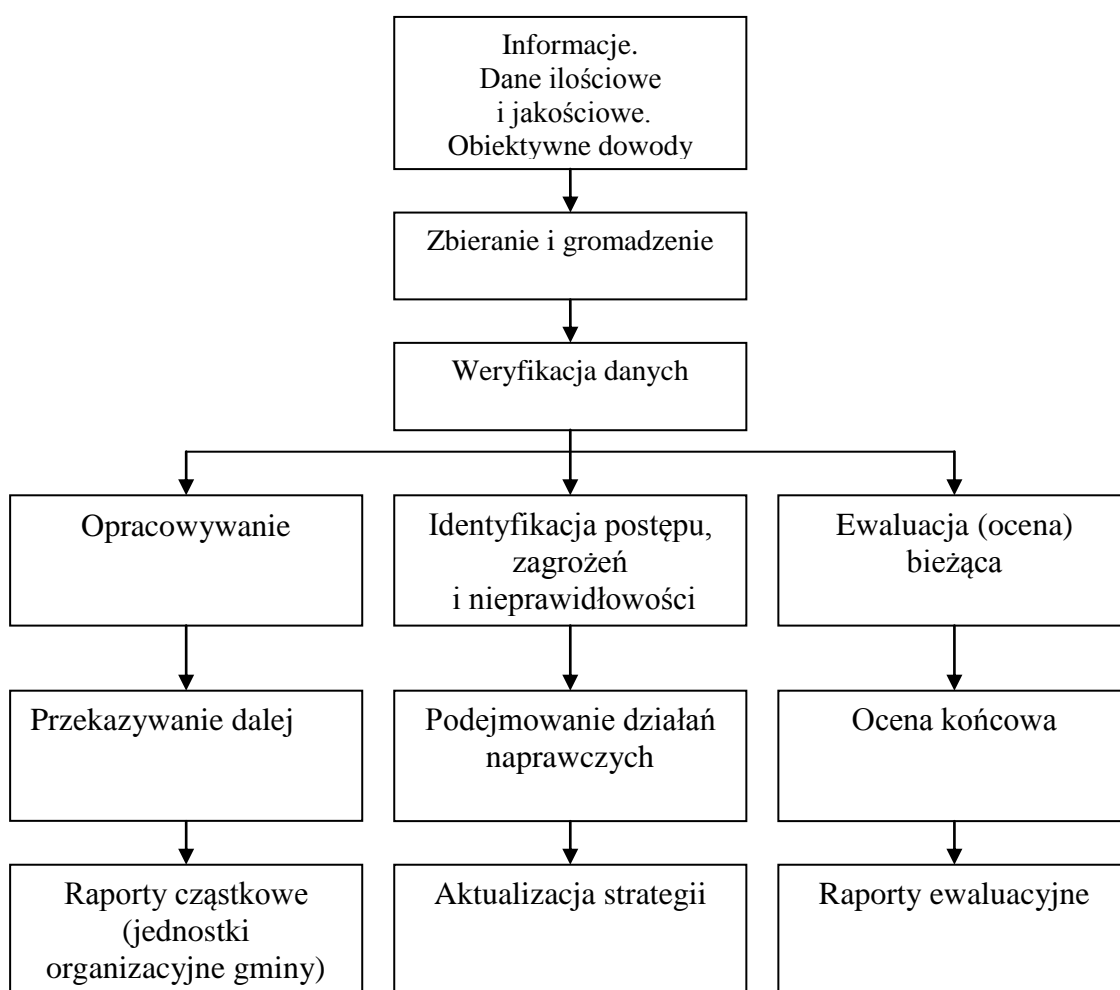
Społeczność lokalna nie może być jednak tylko i wyłącznie biernym obserwatorem działań Wójta, Urzędu i jednostek organizacyjnych. Istotnym aspektem jest włączenie mieszkańców w proces planowania oraz monitoringu i oceny realizacji Strategii (monitoring społeczny – ankiety, sondaże, spotkania Radnych z wyborcami, zebrania wiejskie, Gminne Forum ds. Społecznych).

4.3. Monitoring i ocena wdrażania strategii

Monitoring jest to stała i ciągła obserwacja ilościowych oraz jakościowych zmian pewnych wielkości, mająca na celu zapewnienie informacji zwrotnych na temat skuteczności i efektywności wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Zagnańsk, a także jego ocenę i zmianę (tam, gdzie jest to konieczne). Monitoring służy badaniu i ocenie sposobu oraz efektywności dochodzenia do wyznaczonych celów i zadań, a także poziomu ich osiągnięcia.

Przebieg procesu monitoringu i ewaluacji (oceny) postępów we wdrażaniu GSRPS przedstawia poniższy schemat.

Diagram 3 Proces monitoringu i oceny Strategii

Podstawowym dokumentem w procesie monitoringu będą raporty roczne z realizacji zadań opracowywane przez Zespół ds. Wdrażania i Monitorowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Zagnańsk. Raporty będą sporządzane do końca kwietnia roku następującego po roku budżetowym, którego dany raport dotyczy, w oparciu o sprawozdania (raporty cząstkowe) jednostek organizacyjnych gminy z realizacji wyznaczonych dla nich zadań oraz wszelkie dane uzyskane od podmiotów publicznych oraz

prywatnych zaangażowanych w politykę społeczną, w tym w szczególności od organizacji pozarządowych i kościelnych działających w sferze pożytku publicznego. Raporty roczne będą pełniły zarazem funkcję raportów ewaluacyjnych.

Raporty roczne przewodniczący Zespołu przekazuje Wójtowi gminy Zagnańsk, który następnie przedstawia Radzie Gminy informację o stanie wdrażania strategii. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w realizacji Strategii, Wójt wspólnie z Zespołem ds. Wdrażania i Monitorowania podejmuje działania naprawcze, modyfikując plany operacyjne gminy.

4.4. Aktualizacja strategii

Przeglądy aktualizacyjne Strategii będą odbywały się co rok, w oparciu o raporty roczne. Każdorazowo będzie to cykl prac analogicznych do procesu tworzenia gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych, poprzedzonych analizą zmian następujących w otoczeniu społeczno-gospodarczym (np. nowe uregulowania prawne, nowe możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków pomocowych) oraz oceną postępów w realizacji strategii, w tym poziomu zadowolenia lokalnej społeczności z podjętych działań w sferze polityki społecznej. Następnie na warsztatach ze społecznością, na podstawie zebranych materiałów - wyników monitoringu strategii, zostaną opracowane poszczególne elementy strategii, które wymagają aktualizacji, a także dokonana zostanie weryfikacja poszczególnych celów strategicznych, operacyjnych oraz zadań realizacyjnych.

- **Harmonogram**

Harmonogram musi uwzględniać preferencje partnerów oraz wszystkie bariery, których pokonanie może odwlekać zakończenie działań.

1. pierwszy etap przygotowawczy – mobilizacja sił i środków, operacjonalizacja celów, ustalenie zasad współpracy z partnerami, ustalenie liderów i osób odpowiedzialnych,
2. drugi etap działanie – bezpośrednia realizacja celu,
3. trzeci etap – porównanie działania i jego celu z osiągniętymi rezultatami według wcześniej przewidzianych i przyjętych wskaźników.

- **Preliminarz**

Każde działanie pociąga za sobą wydatki. Sposoby finansowania strategii pochodzą albo ze środków na statutową, ustawową działalność instytucji lub ze środków dodatkowych, przeznaczonych na konkretny program.

- **Ocena efektu końcowego i jego promocja**

Ocena, czy osiągnięto cel i w jakim stopniu, jest potrzebna i tym, którzy realizowali strategię, i otoczeniu. Efekt działań musi być porównany z sytuacją wyjściową. Osiągnięcie celu operacyjnego pociągać powinno za sobą pytanie: co dalej? Jak utrzymać stan, który się osiągnęło? Jak go umacniać i rozwijać? Niezbędne więc w ostatnim etapie oceny strategii jest określenie rekomendacji na przyszłość. Osiągnięciu celu powinna towarzyszyć jego promocja. Gdy jej nie ma, społeczność nie wie, że cel został osiągnięty, a to wywołuje wyraziste, negatywne skutki.

- **Profilaktyka**

Problem biedy nie może być traktowany jako zadanie administracyjne, do wykonania którego powołany jest wyłącznie Ośrodek Pomocy Społecznej. W gminie Zagnańsk ludzie nauczyli się żyć biedą i bezrobociem i wszystkie służby społeczne w Gminie muszą przyjąć do wiadomości fakt, że bieda w ogóle, a wśród dzieci i młodzieży w szczególności, jest nie dającym się zbagatelizować złem, ponieważ zagraża rozwojowi, a przez to ogranicza kapitał ludzki.

Profilaktyka – eliminowanie społecznego wykluczenia dzieci i młodzieży i stwarzanie im wszelkich możliwości do społecznej integracji, a więc niedopuszczenie do kulturowego dziedziczenia biedy, musi być traktowane jako wyzwanie dla elit samorządowych gminy.

Zakończenie

Polityka społeczna w ciągu ostatnich lat ukierunkowała się w znacznym stopniu na udzielanie doraźnych form wsparcia osobom, których warunki egzystencji osuwają się w niedostatek i biedę, natomiast jej wpływ na procesy, które takie warunki generują na masową skalę, okazuje się raczej znikomy. Jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać w braku rzetelnego rozeznania potrzeb i problemów społecznych, które przecież nie powstają w próżni, lecz są ściśle związane ze sferą ekonomiczną, edukacyjną czy zdrowotną na danym terytorium.

Polityka społeczna realizowana na poziomie kraju, regionu czy gminy, powinna być działalnością dynamiczną, skutecznie przewidującą zmiany w sytuacji społeczno-gospodarczej i na nie reagującą. Powinna zatem czerpać z możliwie najlepszej dostępnej wiedzy, w tym przede wszystkim uwzględniać opinie, postawy i zachowania lokalnej społeczności.

Zrównoważony rozwój, stanowiący obecnie główną koncepcję rozwojową państw należących do Unii Europejskiej, nie będzie nigdy możliwy do osiągnięcia, jeżeli w społecznościach lokalnych nie zostanie zapoczątkowany kompleksowy proces oddolnej identyfikacji oraz poszukiwania sposobów rozwiązania istniejących problemów społecznych, czyli zjawisk niekorzystnych, ocenianych przez tę zbiorowość jako niebezpieczne, konieczne do wyeliminowania. Doświadczenia Polski i innych krajów pokazują, że sukces w tej dziedzinie jest niemożliwy bez wysokiej aktywności mieszkańców, bez demokratycznej kontroli działania władz, wreszcie bez wytworzenia stosunków partnerstwa pomiędzy organizacjami pozarządowymi, sektorem przedsiębiorców, a administracją publiczną.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Zagnańsk stanowi próbę integracji różnych instytucji (w szczególności samorządowych), organizacji i grup społecznych wokół nakreślonej wyżej wizji rozwoju społecznego oraz doniosłych celów strategicznych. Ich realizacja będzie zależała przede wszystkim od czynnego zaangażowania społeczności lokalnej. Analiza aktywności publicznej mieszkańców pokazuje, że w tej sferze jest bardzo wiele do zrobienia.